

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון עם איבון (אביבה) בר-יוסף, חולון
תאריך: 1.11.98
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: גברת איבון, הייתי מבקש שתספרי קצת על החיים בסוריה. איפה גרתם, איך הייתה המשפחה, במה האבא עבד? כל הפרטים האלה שקשורים למשפחה.

איבון בר-יוסף: אנחנו גרנו בשכונה מאוד יוקרתית יחסית לסוריה, בחלב. אבא שלי היה לו

ש: איך קראו לשכונה דרך אגב?

ת: שכונת אלג'מיליה.

ש: שזה בערבית היפה.

ת: נכון, אלג'מיליה זה מקום יפה. ג'מיל זה מקום יפה.

ש: את היית הבת האמצעית אני מבין?

ת: לא, אני ממשפחה ברוכת ילדים.

ש: כמה ילדים הייתם?

ת: אנחנו שמונה במשפחה. חמש בנות ושלושה בנים. אני האמצעית. אבא שלי היה מוכר דברים לבנים.

היתה לו מין בסטה כזאת קטנה מעץ, היה מוכר כל מיני דברים, לבנים. גופיות, תחתונים, כל מיני דברים כאלה.

ש: אה, הבנתי. לבנים, כן.

ת: כן, לבנים. המצב הכלכלי לא היה הכי הכי. נאלצנו לברוח בגלל שכל אחד יש לו חמש בנות ולא יודע כשיגיע הזמן לחתן אותן ואין לו אפשרות לחתן אותן, אז היתה לו בעיה. איך יבוא לתת לבחור שרוצה להתחתן עם הבת שלו כסף, והוא אין לו את זה. אז היתה לו בעיה. חיכינו וחיכינו והבנות התבגרו והגיע הזמן שנעשה משהו בנידון.

ש: לפני שאת מדברת על היציאה מחלב, הייתי רוצה לשאול עוד כמה שאלות. את אומרת שאבא עבד.

האמא אני מבין הייתה בבית, נכון?

ת: אמא שלי גם עבדה. אמא שלי היחידה בסוריה שעבדה בתפירה בגלל המצב הכלכלי שלא היה כל כך

טוב, אז רצתה לעזור לאבא.

ש: רגע, זו נקודה מעניינת. מה זאת אומרת האמא היתה יחידה בסוריה?

ת: היחידה בסוריה שעבדה

ש: מחוץ לבית?

ת: לא, בתוך הבית.

ש: אבל כאשה נשואה?

ת: כאשה נשואה שיש לה שמונה ילדים. מאז ומתמיד עבדה. תמיד אבא שלי היתה לו עבודה חלשה ולנו

היתה משפחה גדולה, חייבים לפרנס. אז היא היה לה מקצוע טוב ביד והיתה עוזרת לו. אז כל האנשים

היהודים הסורים היו תופרים אצלנו, אצל אמא שלי. זו היתה דרך הפרנסה היחידה שיכלה לעזור לנו.

עובדה ששתי האחיות הגדולות שלי לא התאפשר להן ללמוד בגלל שלא היה כסף לתת להן ללמוד בבית ספר ערבי-נוצרי. אז כשהגיע התור שלי, שאני מספר שלוש, אמרה לי אמא – מה יהיה? גם את תצאי בלי לימודים? חייב לצאת משהו. אז היא אומרת לי – מה שלא יהיה, אני אעבוד יום ולילה רק שתצאי. גם אני היה לי את הכשרון והייתי פחות טובה בלימודים כשהייתי קטנה, אז היא אומרת לי – אותך אני אתן לקדם מה שלא יהיה, אפילו אם אני אעבוד יום ולילה. ככה באמת הצלחתי ללמוד בתיכון ולבגרות ותודה לאל שגמרתי את זה.

ש: כלומר את סיימת שם תיכון ובגרות.

ת: כן.

ש: תגידי לי בבקשה, באיזו שנה סיימת את התיכון?

ת: '76, '78. זה בדיוק חצי שנה לפני העלייה שלי. ... בגיל 18 לארץ

ש: לפני שעלייתם ארצה.

ת: כן, חצי שנה בערך לפני.

ש: את סיימת את התיכון.

ת: כן.

ש: ומסיימים תיכון בגיל 18 נכון? כמו בכל מקום.

ת: כן. אבל כמו למשל ... בהתחלת השנה או חצי שנה, אז כאילו מרויחים.

ש: אה, הבנתי. איך היה המצב שם בג'מיליה מבחינת הגויים? איך התייחסו אליכם באותה תקופה?

ת: פחד נורא. היו לנו שכנים ערבים וכמה פעמים שהיו תופרים אצל אמא שלי, איימו על אמא שלי ואמרו לה – יום אחד אנחנו נחטוף לך את הבנות ואת לא תגלי את זה. כל פעם שעברנו בשכונה הם הסתכלו עלינו ואמא של הבחורים האלה שהיתה תופרת אצל אמא היתה אומרת לה – אז מה, מה יש? בואי תראי, הבן שלי עובד כתכשיטן. אני אלביש את הבת שלך מלמעלה למטה, רק תתני לי אותה ותראי איזה חיים. מה יש לך תופרת כל היום מענה את עצמך? בואי אנחנו נעשה את כל המשפחה בתנאי שתתני את הבנות. אנחנו חמש בנות ואמא שלי אמרה, כל יום שעבר היא היתה אומרת – מה יהיה? ובמיוחד שאח שלי ברח ארצה חמש שנים לפני שעלינו. הוא ברח כשהיה בגיל 14. תמיד הגעגועים לארץ-ישראל ומה יהיה. הוא ברח מהמצב שכל הזמן הוא רואה את המשפחה שקשה לה ואבא קשה ומה יהיה. היה חייב שמישהו יציל את המצב. אז הוא לקח לעצמו – אמא, אני אסע לחוץ לארץ, אולי אני אבנה את עצמי ואז ככה אני אשלח אליכם כסף וככה יסתדר לכם המצב. אז בזה הוא היה, איך אומרים, הקרבן הראשון שסיכן את עצמו בגבול.

ש: הבנתי. ספרי לי קצת על אח שלך. מה השם שלו דרך אגב?

ת: שלמה.

ש: אבל אני מבין ששלמה, מה היה שם המקורי שלו?

ת: שלמה בואבה. סלים בואבה, שלמה בואבה.

ש: שם משפחה שפעם ראשונה אני שומע אותו.

ת: כן, זה לא, שם השמות כמו פה בארץ, כמעט אותו הדבר. כשהיה גר הסבא שלי בשער, שער בערבית זה בואבה. אז זה כביכול המקום שהיו גרים בו, זה הסמל שזה בואבה. זה כמו שכונה. מזה בא שם המשפחה הזו.

ש: מה קרה עם האח? באיזו שנה הוא החליט? למה הוא בכלל רצה? לפני זה דיברת, אבל לא היו לו עוד כמה מניעים?

ת: כן. הוא עם אחד החברים, בדיוק היה להם תיכון והיו לומדים ביחד

ש: איפה הוא למד? באיזה תיכון?

ת: בתיכון בבית ספר יהודי.

ש: אליאנס?

ת: לא. בחורים למדו בבית ספר יהודי. רק הבנות למדו בבית ספר אליאנס. אז אני אגיד לך, היתה בעיה שהמשפחה של אבא שלי היו מאוד עשירים. עסקו בצורפות והרויחו ים של כסף. אבא שלי הוא אחד העניים כי הוא התחתן בגיל כל כך צעיר ולא "בנה" כסף, הוא בנה משפחה. היה רואה את הדודים תמיד איך הם בגובה, והיה אומר מה יהיה? מה שאפשר לעזור היו ממש, מה אני אגיד לך. אז אמר – עם כל המצב שאני רואה את אמא ואבא במצבים כאלה ואני רואה את הדודים שהם בשמיים, אז אני חייב לעשות קאט לזה. אז הוא רצה להתקדם בחיים וחיפש את הבריחה כביכול. בסוריה אין התקדמות. כמה שיותר עוני ויותר קושי ויותר בנות ופחות דאגות לבנות ומה יהיה. עובדה שאחותי לא יכולה להתחתן כי אין לנו לתת לה כסף. האחיות שלי, אם יבוא מישו וירצה להתחתן איתן, אין כסף לתת לו לבחור הזה.

ש: בת כמה היתה האחות המבוגרת שלך, הבכורה?

ת: היתה בגיל 28, 29.

ש: וזו שאחריה?

ת: פחות. אחר כך אחי ואחר כך עוד אחד. זאת אומרת הגדולה, אחר כך שלמה ואחר כך עוד אחד ואחר כך אני. אז עובדה שהוא רואה שכל כך הרבה בנות שהיו בסוריה אין להן צורה. זאת אומרת אני לא פוגעת ביופי ובאופי, פשוט אתה רואה אותן מפה לשם, זאת התחתנה עם זה, זה יש לו כסף אז שידכו ביניהם וככה הגה הבחורה התחתנה. אפילו לא מכירה את הבחור הזה ... ולא שמעה עליו. אתה שומע ... בתוך חודשיים נשואים. למה? הכסף משחק תפקיד.

ש: הבנתי.

ת: אבל לנו לא היה כסף, בגלל זה נשארו ככה הבנות, והן גדלות וגדלות ומה יהיה?

ש: רגע, אני רוצה להבין את הנקודה. היה נהוג שם

ת: לתת כסף לבחור.

ש: נותנים כסף לבחור?

ת: לבחור שיבוא ויתחתן עם הבחורה.

ש: זה מאוד משונה כי בדרך כלל זה הפוך.

ת: הפוך. ככה זה בסוריה. זה נקרא "דוצה". דוצה זה כסף שהבחורה צריכה לתת לבחור כי לבחור שם אין עליו כלום. אז אבא של הבחורה יודע – אני רוצה לבחור את הבחור הזה, אז בוא ניתן לך מאה אלף

דולר, קח את הבת שלי. אומר – למה לא? גם בחורה וגם כסף? ככה היה הולך וגם הולך. זאת אומרת היה מסדר.

ש: זה היה הנוהג גם אצל הגויים?

ת: כל הסורים. רק אצל היהודים, גם בדמשק וגם בחלב.

ש: זה היה נוהג רק אצל היהודים?

ת: רק אצל היהודים. רק.

ש: אצל הערבים היה נוהג אחר?

ת: אצל הערבים להיפך, בטח. הגבר נותן לאשה את כל התכשיטים וכל היופי. רק אצל היהודים. למה? הם רוצים להציל את הבנות שלהם. אז בואו תתחתנו איתן, בוא קחו כסף וניתן לך. כאילו סחורה. הבת זו סחורה. זה מה שהיה. ומי שאין לו, זהו זה. הבנות שלו נשארות. נקודה מאוד חשובה.

ש: יש לי עוד שאלה אחת בענין הזה. זה תמיד היה ככה או

ת: תמיד מאז שאני זוכרת את עצמי. כל הבנות שהיו בסוריה

ש: וככה את שמעת מהסבתא

ת: תמיד מי שהיה לו כסף זה היה עוזר, אז היה נותן.

ש: לא, אני מתכוון לנוהג הזה

ת: אפילו אמא שלי סיפרה לי על עצמה שאבא שלי שבא להתחתן לא היה לו שקל על עצמו. באה, מכרה את הצמידים שלה שלבשה, אמרה לאבא שלי – קח את הצמידים, תקנה לנו משהו שאפשר לסדר, וככה. אפילו שאני עוד לא באתי לעולם זה היה ככה.

ש: זאת אומרת שהיה מנהג מאז ומתמיד אצל יהודי סוריה.

ת: היה מנהג מאז ומתמיד ככה, כן.

ש: למה את חושבת שהיה המנהג הזה בשונה מאוד מהסביבה?

ת: אני אגיד לך. הבחורים שם בסוריה לא למדו. אין להם איפה להשיג כסף. מי שעבד זה האב. האב של המשפחה הוא פירנס. כל האבות האלה עסקו בצורפות, עבדו בעבודות יד, עבדו בבתים. מדור לדור, מאב לבן, והכסף הזה בא. לא כמו שפה בארץ היום בחור צעיר הוא ... עצמאי משלו. הולך ובונה את עצמו, עושה את מה שאפשר לעשות וככה לאט לאט האשה עובדת, הוא עובד ומסתדרים. אצלנו זה היה משהו אחר לגמרי. מה שהאבא מכתוב לבן, הבן עושה. גם בכסף. הוא נוטל את המשכורת, הוא הנשמה שלו ביד שלו.

ש: הבנתי. בענין הזה את אומרת שזה היה מנהג מאוד ידוע

ת: כן. אפילו באמריקה היום גם אותו הדבר ככה הולך.

ש: אה, באמריקה של היום היהודים הסורים

ת: אפילו היום בשנה שלנו, ב-98, אתה שומע – יש בחור טוב? יש לך בת טובה? אתה רוצה את הבחור הזה? בוא, קח כסף מותק, תבוא ניתן לך בת ...

ש: את מתכוונת ליהודים שנמצאים היום בניו-יורק.

ת: ... באמריקה, כן. בניו-יורק.

ש: הנוהג הזה נשמר גם שם?

ת: גם הנוהג, זה מנהג. איך אומרים, מנהג מלווה אותנו מדורי דורות. זה לא בין יום ולילה.

ש: כן מדורי דורות הבנתי. תגידי לי, נניח המנהג הזה, או.קיי. הוא מדורי דורות, אבל הוא נבע בגלל סיבה

מסוימת? אולי בגלל חוסר בבנים בתקופות מסוימות? מה ידוע לך על איך התחיל המנהג הזה?

ת: המנהג הזה, קודם כל מבעיה כספית. למשל בסוריה בנות בדרך כלל יש יותר מבנים. אז מי שיש לו

בנים לא דאג. מי שיש לו בנות אמרו, שמישהי בהריון היתה אומרת שיש לה בת, כאילו מסכנה, כאילו

באה לה בעיה, איזו מכה קיבלה. למה? היא צריכה להכין לגברת את הכסף כדי לחתן אותה. אז הבנים –

מה אכפת לי? הבן שלי יבוא גם ככה ויבקש, אפילו ... לא יודעת איך הוא נראה, ייסדרו לו.

ש: כלה תהיה לו.

ת: זהו זה.

ש: הבנתי. עכשיו תגידי לי, באיזו שנה האח שלך החליט

ת: חמש שנים לפנינו, לפני שאני עליתי ארצה, זאת אומרת

ש: מתי עלית ארצה?

ת: '78.

ש: כלומר ב-'73?

ת: כן, כי אני ... את התאריך במיוחד – השני לתשיעי, אני אראה לך, לא אכפת לך? בדיוק רשמתי את זה,

הייתי צריכה לתת את זה בכספים שלי וביקשתי מאבא שלא ישכח לי בדיוק את

ש: כן.

ת: הנה – שני לתשיעי '78 אני עליתי ארצה.

ש: כן. ואח שלך?

ת: חמש שנים לפניי.

ש: את אומרת לי חמש שנים. אני מבין שזה היה לפני מלחמת יום כיפור, נכון?

ת: לא, אחר כך.

ש: אחרי מלחמת יום כיפור?

ת: כן. במלחמת יום כיפור אח שלי היה איתנו. כן. '73 עד '78 כמה יש?

ש: חמש שנים.

ת: חמש שנים. אחרי המלחמה כנראה הוא נסע ...

ש: אחרי המלחמה?

ת: במלחמה הוא היה איתנו.

ש: תגידי לי, בתקופת המלחמה אם את זוכרת

ת: כן, הכל אני זוכרת.

ש: במלחמת יום כיפור

ת: כן, אני הייתי בבית כנסת, הייתי חזנית, עומדת ומתפללת, הייתי בכיתה ו'.

ש: מה זאת אומרת היית חזנית?

ת: אני הייתי מתפללת

ש: אה, בכיתה ו'.

ת: בכיתה ו', אני זוכרת את השיר

ש: במסגרת הלימודים?

ת: במסגרת הלימודים כי הייתי בבית ספר יסודי.

ש: שם הבנות גם עלו לתורה?

ת: שם כל הבנות לומדות ויש להם שיעור יהדות. הן לומדות עברית, לומדות איך להתפלל, לומדות את החגים, לומדות הכל. אז אני הייתי, אני זוכרת, היה לי קול טוב, אז המורה ביקש ממני – את תהיי חזנית ביום כיפור ... לא יותר מדי ארוכה, אז הוא בחר דוקא בי כי הייתי צריכה ממש בדיוק לפי המנגינה, הייתי שולטת בזה מצוין.

ש: זה היה בית ספר רק של בנות אבל, נכון?

ת: כן, רק של בנות ואז בדיוק השעה אחרי הצהריים המורה אומר לנו, הוא כל הזמן היה משגיח, אומר לנו – הביתה כולכם. בדיוק שעות אחרי הנעילה, כמעט הנעילה - הביתה כולכם. מה קרה? תלכו הביתה. אז הנשים, המורות שלנו, היו גם בבית הכנסת, בדיוק רצו לשמוע את תקיעת השופר, אז אמרו – היידיה הביתה, יש מלחמה ולא הבנו. תלכו מהר מהר הביתה, ולא ידענו מה קרה. אנחנו בתור בנות קטנות צעירות. אמא ישר באה הביתה. לא ידעו בכלל. מי חשב על אוכל, כלום. ישר הדלקנו את הרדיו ובדיוק - ישראל תוקפת את הסורים והסורים תוקפים אותנו ואלוהים ישמור מה יהיה וממש לא ידענו איפה אנחנו נמצאים ...

ש: אני מבין שפחדתם, אבל אתם ראיתם שגם המשטרה הסורית, המוחבראת וכל אלה, הם יותר מקפידים עליכם, יותר שומרים?

ת: בטח, הם שמרו עלינו, אפילו ביקשו מאיתנו לסגור את החלונות שלנו בנייר בצבע כחול שככה יודעים בדיוק איפה יש יהודים. בדיוק כמו בגרמניה. שפה האזור זה של יהודים. פחדנו וסגרנו את חלונות הזכוכית בנייר כחול, אני זוכרת את זה.

ש: ג'מיליה הייתה שכונה מעורבת או רק של יהודים?

ת: גם וגם. אבל יש ... למשל יש פה יהודים ושם ערבים. היינו כמו ביפו, יש יהודים וערבים.

ש: אהה, שכונה מעורבת אם כך?

ת: כן, מעורבת.

ש: ורק היהודים התבקשו לשים בצבע

ת: כן, שידעו שפה זה יהודים.

ש: וכל האחרים באיזה צבע?

ת: לא היה להם כלום. אנחנו לא יצאנו מהבתים.

ש: הם לא היו צריכים להאפיל?

ת: לא יצאנו מהבתים, כלום, רק היהודים.

ש: את יודעת מה זה האפלה?

ת: כן, האפלה הבנתי. אבל רק לנו, רק ליהודים. הרי אנחנו יודעים, אמרו לנו את זה בחדשות – נא לציית למה שאנחנו אומרים לכם. אז אנחנו הולכים לפי מה שהם אומרים ואוי ואבוי אם מישהו, הדלקנו את הרדיו בשקט בשקט שאוי ואבוי מישהו ישמע שהתחנה, מישהו יקשיב מאחורי הדלת – הנה עובדה שומעים את החדשות והם כאילו איתנו אבל הם נגדנו. אז אנחנו כל מה שאמרו בסוריה אנחנו הפכנו את זה לדרך ההפוכה שילכו. כל זה הפוך, אין כזה דבר. יהודים שלנו תמיד איפה שהם הלכו מה פתאום שהם, הם הצליחו, בנצחון, בכל הדברים האלה. אנחנו תמיד ידענו שההפך. דרך המכתבים של אחי גם ... ש: רגע, אנחנו תיכף נגיע לאח שלך.

ת: בצורה, בכל, היינו מוכנות. הכל יודעים כאילו אנחנו חיים פה בארץ.

ש: ידעתם הכל, ברור, מהאזנה לרדיו.

ת: כן. מהבית, עד הסוכנות, עד העולים החדשים, עד כל הזכויות שאנחנו נוכל לקבל ככה, הביא לנו גם את החשק לעלות כמה שיותר ארצה. אם כל כך פרש לנו דשא ירוק, אז מה אנחנו עושים בסוריה? בואו תצאו.

ש: הבנתי. זו נקודה מאוד מעניינת גם כן אבל תיכף נגיע אליה ביתר פירוט. האח שלך את אומרת בגיל 14, מיד אחרי המלחמה, יחד עם חבר

ת: עם חבר שלו

ש: איך הם תיכננו? מה פתאום זה עלה להם?

ת: אני אגיד לך איך הם תיכננו ...

ש: האבא ידע?

ת: שום דבר, חס וחלילה. איפה? אבא שלי אם היה יודע לא היה נותן לו. פשוט הבחור ...

ש: מה השם של האבא?

ת: אברהם צפדיה. בואבה אבל בארץ צפדיה.

ש: למה שינו לו את השם?

ת: מה אני אגיד לך? פה בארץ אמרו לו שזה ככה, כמו שלי ...

ש: אבל למה צפדיה? מה פתאום צפדיה?

ת: כאילו השם המקורי שלנו. לא יודעת.

ש: אה, כן?

ת: כן.

ש: הבנתי. אז אומרת שאבא שלך לא ידע מה התכניות של האח?

ת: לא, בכלל לא. היה רוצה שהבת תיסע ולא הבן.

ש: את ידעת?

ת: בכלל, אף אחד לא ידע. אני זוכרת שאמא של החבר של אחי אומרת לאבא שלי – איפה הבן שלי? אבא שלי אמר לה – תשמעי, הבן שלי אמר לי שהוא לומד אצלכם? איך את באה לשאול על הבן שלך והבן שלי גם אומר לי שהוא לומד אצלכם. ידענו שזה היה שקר. שם היתה שמועה כזו. כל שניים, שלושה לעיתים קרובות היו בורחים, אז ידענו באופן, איך אומרים

ש: אוטומטי הבנתם

ת: הבנו שזה, הגה הלכו. כי גם חודש לפני כן הוא ניסה לברוח

ש: אה, הוא ניסה לברוח?

ת: אחי ניסה לברוח ופתאום אתה רואה אותו אחרי יום אחד מגיע הביתה, לא עלינו, חצי בן-אדם, חצי מעולף. מה קרה? אני ניסיתי לברוח ובדיוק נתפסתי בגבול ולפני המבריה

ש: איזה גבול?

ת: בדיוק כשרצה לברוח מחלב, אז המבריה

ש: לכיוון תורכיה?

ת: לא, לפני תורכיה. לפני שהוא יצא מחלב בכלל, סגר אותו מישהו במשאית של דלק, הוא אומר. סגר אותו מבפנים וככה כל הדרך הוא נשם את הדלק, הריח הזה, וחשב כביכול שבאוטו של הדלק לא יעשו בדיקות. כשראה שלאחי אין מספיק כסף לתת לו, אז הוא אומר לו – יאללה, בוא, תחזור, מה אתה ילד כזה אתה מבקש ממני משימה להבריה אותך? תמורת מה? הוא עונה לו – אני נותן לך את השעון שלי וזה מה שיש לי. אז פתאום אתה רואה את אחי חוזר חצי מעולף. מה קרה? הבנו את הסיפור שהוא בדיוק רצה לברוח ולא הלך לו. אז אנחנו ידענו שזה

ש: היה חיפוש ותפסו אותו?

ת: לא, הוא חזר. הוא הלך לחברים שלו, אבל לא תארנו לעצמנו ... נחכה עוד קצת שהוא לא בא הביתה בשעות שלו. אז הבנו שמשוהו לא בסדר. אז הוא בעצמו גילה לנו ש – אתם יודעים מה? כך וכך. אז אמרנו – אם הוא עשה פעם אחת, אז הוא בטח יחזור על זה עוד הפעם. בדיוק היה מבחן התיכון שלו. יש עד כיתה ט' ואחר כך עוד כמה שנים. זו לא הבגרות, זה התיכון. ואז כשראינו את החבר שלו, בדיוק תקופת הלימודים, אפילו לא ... את התיכון. שמענו שהוא ברח ואחרי יומיים, לא יודעת דרך מה, זו הנקודה שאני לא יודעת איך

ש: עד היום את לא יודעת?

ת: אני לא יודעת איך שמודיעים לאבא שלי שהבן שלו הגיע בשלום.

ש: לא, אני מתכוון לשאלה אחרת

ת: זאת הנקודה. איך הם מתאמים ביניהם אני לא יודעת את הנקודה.

ש: מאה אחוז. תיכף נגיע לענין הזה, רק תגידי לי, איך הוא עשה את הבריחה הזאת? דרך איפה?

ת: דרך לבנון, בירות. הוא נסע דרך בירות, בטח.

ש: למה דוקא דרך בירות, הרי תורכיה

ת: אז כולם היו נוסעים. היתה הדרך הכי טובה. בזמנו כולם נסעו דרך בירות, אף אחד לא ידע מה זה תורכיה.

ש: כשאת אומרת בזמנו את מדברת על שנות השבעים?

ת: כן. כל הבנות וכל אלה שברחו זה רק דרך בירות, לבנון.

ש: מחלב ירדו עד

ת: כן. קל מאד להגיע ללבנון.

ש: עד ללבנון?

ת: כן. אף אחד לא היה יודע, אז מי היה בכלל נוסע דרך תורכיה? לא היתה מוכרת הדרך הזו. כל הבנות שנסעו לפני, אז כשעלו בזמן של אחי, כולם בירות.

ש: זאת אומרת שנות השבעים הראשונות, זו היתה הדרך המקובלת, דרך בירות.

ת: כן. אני זוכרת אז הוא סיפר לנו שהוא הגיע לבית הכנסת הלבנוני בבירות, ושם יוצאים כשבנקודה הזאת יש מישוהו שמקבל אותם. אז בדיוק הוא הלך ... וקיבל אותו, ואז סידר לו פספורט לצרפת ומצרפת הוא בא לארץ. את זה הבנתי.

ש: סידרו לו פספורט בצרפת?

ת: פספורט בצרפת ומצרפת הגיע לארץ.

ש: נתנו לו אישור צרפתי

ת: כן, ... שלו שזה ...

ש: איך הוא הגיע לצרפת?

ת: בלבנון סידרו לו את הפספורט.

ש: כן, אבל איך הוא הגיע לצרפת, באניה?

ת: אין לי מושג. את זה גם לא שאלתי עד עכשיו.

ש: לא שאלת אותו עד היום?

ת: באמת לא שאלתי. אני חושבת שזה במטוס.

ש: במטוס?

ת: כן, בטוח. אין, זה לא

ש: הבנתי. מהרגע שידעתם שהוא ברח, מתי קיבלתם את ההודעה שהוא הגיע לארץ? אחרי כמה זמן?

ת: האמת שתפסו את אבא שלי למחרת. אבא שלי היה צריך לדווח על הבן שלו הנעדר.

ש: למה?

ת: ככה זה הלך שם.

ש: זה היה החוק?

ת: עושים עלינו סטטיסטיקה שם. כל חודש עושים סטטיסטיקה. הולכים למקום, לא יודעת לאיפה, אני חושבת במקום של המשטרה ובודקים – כל המשפחה נמצאת? כן. אז מי שהוא הולך, אתה חייב לדווח על מה שקורה במשפחה שלך. זה היה נוהל. אז אבא שלי דיווח למחרת, השאירו אותו ארבעים יום בבית סוהר, היכו אותו. זאת אומרת אם אח שלי היה חס וחלילה נתפס אבא שלי לא היה בבית סוהר. זה מובן מאליו, בטח. היה אח שלי נכנס לבית הסוהר, לא האבא. זאת אומרת, הנה אתה פה יושב ומקבל את העונש בגלל שבנך כבר לא בסוריה וזה העונש שכאילו אתה הברחת אותו, אתה מקבל עונש על מה שעשית. ואבא שלי בכלל לא ידע מזה.

ש: אז ארבעים יום הוא היה בכלא? בחלב?

ת: כן. עינו אותו עינוי, שכשחזר הביתה, אני עוד זוכרת שהייתי מתפללת, אמרו לי החברות שלי – את יודעת איבון, אבא שלך יצא מבית סהר. אמרתי - איך? מישוהו יגיד לי את זה וזה בטוח, אני אתן לו מה

שהוא רוצה, בחיי. למה? הבית של דודים שלי, האחים של אבא שלי, בדיוק (ליד) בית הכנסת אז. בדיוק אחת החברות כנראה שמעה שכנה של דודים שלי ואז היא אמרה לי ואז אמרתי - מה, עוד לא הגעתי הביתה, אבא שלי בבית? ואוו. בדיוק זה היה. אני הולכת, אני רואה את אבא שלי עם נעל שבחיים שלי לא ראיתי כזו רגל נפוחה. צלקות בכל הגוף. אמרתי לו - אבא, אני לא יודעת אם זה, פשוט הייתי בהלם לראות את המקרה המזעזע הזה. הוא אומר - את יודעת, רציני אפילו לשנות סם. רק שיגידו לי, שקיבלתי רציני להתאבד אבל אמרתי שמה שלא יהיה יש לי עוד ילדים, אני צריך להילחם כדי שהכל יהיה בסדר. השאלה הכי מעניינת ששאלו אותו בבית הסהר - מה קרה ולמה הברחת ומי הבריח את הבן שלך? אז הוא אמר להם - אתם הברחתם את הבן שלי. אם אתם לא עשיתם את זה, אני לא מכיר את לבנון אני לא מכיר את הגבול, מישהו מכס עשה את זה. אני לא מכיר את השטח. מפה עד הבית שלי בקושי אני מכיר. אז הם הבינו, וזה נכון, יהודים סורים לא היו יוצאים מחוץ לגבול. אז הם תפסו אותו אבל לא היו להם ברירות, זה היה נכון. אז עזבו אותו.

ש: יש לי עוד שאלה לגבי מה שהיה קודם. את אומרת שבפעם הראשונה במשאית של הדלק הוא נתפס בגבול, זאת אומרת עשו חיפוש?

ת: הוא לא נתפס. האיש הזה, המבריח, הוא החזיר אותו לפני שעבר את הגבול. היו בדרך לבריחה ואז כנראה דיבר מה מי מו, איזה תנאים, כנראה המבריח פחד או לך תדע מה קרה באותו רגע. ראה שהולך לעשות משהו על סמך מה? בלי כסף, תמורת מה? אז מה אכפת לו? החזיר אותו - לך מפה. זרק אותו.

ש: זרק אותו בדרך והוא חזר לבד הביתה?

ת: כן, זרק אותו. אמרתי לך, בא חצי מעולף, לא ידענו מה. הוא לא סיפר בדיוק. אבל הוא בא ואומר לאמא - אמא, אני לא יכול לנשום, אני עומד למות. כי הוא הרגיש שהוא נשם יותר מדי. אז הבנתי כשהייתי קטנה את כל הסיפורים האלה. אז אנחנו גם ברחנו, זו הפעם השניה. אני ברחתי עם האחיות שלי, זו הפעם השניה שאני מגיעה לארץ. זאת אומרת

ש: רגע, יש פה ... שאני

ת: את זה אתה לא יודע. יש פה גם סיפור עוד יותר מעניין שכשאנחנו ברחנו, אני והאחיות שלי השלוש ונתפסנו בגבול.

ש: שלוש האחיות? רק שלוש?

ת: כן. שלוש ועוד חברה אחת. נתפסנו בגבול

ש: מתי זה היה?

ת: בדיוק חצי שנה לפני שברחנו.

ש: מה זאת אומרת?

ת: זאת אומרת לפני שהגענו עכשיו לארץ, לפני הבריחה הזאת

ש: חצי שנה לפני שיצאתן באופן רשמי

ת: כן, נתפסנו בגבול

ש: איך עשיתן את זה? למה החלטתן שאתן בורחות? את זה כבר אבא ידע בטח?

ת: כן. אבא סידר לנו את זה הפעם.

ש: איך?

ת: הוא סידר לנו את הבריחה. הוא מכיר את האיש הזה שהוא היה לוקח ממנו סחורה והיה בן-אדם

ש: יהודי?

ת: לא, ערבי דוקא. הוא היה ערבי והוא היה רב-סרן בצבא ואבא שלי ידע שהוא רב-סרן והיה לוקח סחורה. היה אוהב אותו יותר מאח. אז אומר לו – ספר לי, מה ...

ש: מה זאת אומרת היה לוקח סחורה? אבל לאבא שלך היתה בסטה.

ת: האיש הזה היה נותן לו, היה קונה סחורה מאצלו.

ש: אה, קונה ממנו.

ת: האיש הזה היה קונה מאבא שלי. הם היו חברים כל השנים, אולי עשרים שנה מכיר אותו וקונה ממנו. אז אמר לו – מה קרה? סיפר לו מה שקרה לאח שלי – תראה מה אתם עשיתם לי. אז הוא ראה אותו, אמר לו – ככה? ואללה אני אעשה לך, תבקש ממני טובה ותראה איך אני אחזיר לך. אומר – לא. הוא לא האמין לו בהתחלה שזה ... קודם כל הוא איש צבא. איך אני

ש: הוא היה במדים? הוא הגיע במדים?

ת: הוא תמיד היה במדים. ... שוטר, הוא בא והולך וקונה סחורה ואבא שלי עשה לו טובה – קח ממני רק. כביכול, הוא רצה שיהיה לו טוב כי היה עובד במקום לא חוקי. עמד בלי רשיון, מה רשיון, כל הניירת הזאת. אמר לו – קח בגדים, אז ההוא היה מעלים עין.

ש: כן.

ת: אמר לו האיש הזה – תבקש מה שאתה רוצה

ש: הוא היה איש צבא או שוטר?

ת: שוטר, מה איש צבא? הוא שוטר, רב-סרן בצבא, איך קוראים לזה?

ש: בז'נדרמריה?

ת: במוחבראת. איש ...

ש: שירות הביטחון.

ת: שירות הביטחון. לא יודעת בדיוק, אבל אני שראיתי אותו באותו יום שברחתי, אז הבנתי מה הוא. אז האיש הזה אומר לו - אתה יודע מה? אני אקח לך את הבנות, אם זאת הבעיה שלך. הוא אומר לו – תשמע, הבנות שלי גדלות פה בסוריה, הערבים אתה רואה בדיוק אתה בעצמך יודע איפה אתה חי. אתה אפילו אשתך אתה לא מאמין, מפחד אם אתה תצא לרחוב שמישהו לא יחטוף לך אותה. ... אומרים, שהאח שלו אין לו אמונה שם. הערבים הם תמיד ככה. אז הוא אומר לו – מה אתה דואג? אני מבין אותך, אני רוצה לעזור לך, אז אני אקח לך את הבנות, אני שוטר, אני אעביר אותן את הגבול. רק תגיד לי איפה, אני אלווה אותן כאילו הם ילדים שלי וככה יהיה בסדר. תבקש, רק אני רוצה את הבית שלך. אז אמר לו – אתה יודע מה, לא מספיק ככה, כל מה שעלי אני אתן לך רק תקפיץ לי את הבנות לאיזו כתובת.

ש: איזו כתובת האבא נתן? מאיפה האבא ידע?

ת: זאת שאלה שאלתית. כנראה אבא שלי תמיד חשב על הבריחה ואיך לדעת להגיע. אבא לא ישב בשקט. מאז הבריחה של הבן שלו גם הוא תמיד רצה את זה. כנראה פה ושם הוא התעניין במשהו, התעניין

בהרבה דברים וידע שיש שם בתורכיה אחד שמוש. אפילו אנחנו בפעם השניה כשברחנו, כבר הדוד שלי התקשר לאיש הזה בתורכיה, לאסכנדרון
 ש: שמוש.

ת: אמר לו "אלבדאעה", "האוצר" שלך צריכים להגיע. הוא אומר לו – טוב, אני מחכה להם. הוא כבר, כאילו הם כבר מקשרים מרחוק לרחוק.

ש: זה היה בן דוד שלך שעשה את הקשר?

ת: דוד שלי. אח של אבא שלי והוא הקפיץ אותנו. אבא שלי אין לו אוטו והדודים כולם ... אספו אותנו כדי להגיע. הם יודעים, מכינים את הרקע.

ש: הבנתי. הדוד שלך היה איש מתווך מה שנקרא?

ת: היה בקשר, מתווך, כן. הוא היה דואג

ש: מה שם הדוד שלך?

ת: זכי בואבה.

ש: איך הוא נקרא היום בארץ?

ת: הוא לא בארץ, הוא באמריקה.

ש: הוא בארצות הברית?

ת: כן.

ש: הבנתי.

ת: הוא אמר לו – כן, הם כבר מוכנים ... יודעים שצריכים להגיע והוא אומר – הנה, כבר בשעה שש הם צריכים להגיע. כשהגענו לתורכיה, ישר לבית הזה – איפה אתם? אנחנו כבר מחכים לכם.

ש: אנחנו עוד מעט נגיע לזה, עוד רגע. תגידי לי, מה קורה עם איש המוחבראת הזה שרוצה להעביר אתכם? למה זה לא הלך בסוף?

ת: לא הלך כי הוא לבד לא יכל לעשות את הדרך הזאת כי היה צריך עזרה.

ש: את הדרך הזאת את מתכוונת מחלב

ת: לעבור, איפה נישן ...

ש: מחלב לדמשק לבירות?

ת: לא לדמשק, לא. אנחנו דרך תורכיה.

ש: לא, אתן הבנות שרציתן לברוח.

ת: הבנות דרך תורכיה, כי כבר יש מלחמות בלבנון, כל השטח לא נקי שם, אז הלכנו בדרך יותר טובה ויותר אמינה.

ש: זו שאלה טובה לשאול – מתי בערך אם את זוכרת, הנתיב או הדרך לברוח היתה עדיפה דרך תורכיה?
 ת: בזמני, ממש בזמני.

ש: זאת אומרת?

ת: לפני עשרים שנה כשהתחילו הבעיות בלבנון ולבנון נהרסה בגלל כל

ש: מלחמת האזרחים בלבנון?

ת: מלחמת האזרחים, שהיתה בעיה בלבנון שהתחילו כבר הסורים האלה להשתלט ולהיות שם, אז הם כבר פחדו כל הזמן... הם בעצמם, האחים המוסלמים, התחילו להתפזר בכל העולם ואמרנו – מה אנחנו צריכים את הבעיות? הולכים בדרך שבכלל אף אחד לא מכיר אותה. אז התחילו, וגם לפנינו, לפני שאנחנו יצאנו לדרך, כמה בנות נסעו והגיעו והן ממשפחות שממש קרובות אלינו. כנראה דרך, הרי המשפחות האלה, דוד שלי נשוי עם אחת הבנות ואבא שלי כנראה שמע דרכן מאיפה הדרך. אז הוא שלח אותנו על בטוח. האיש הזה שמעתי שיש לו אח, המבריה הזה, לא יודעת איך אבא שלי סידר את זה, שאח שלו, שבן שלו עובד בתור צבעי של בתים, ומי שרוצה נגיד להבריה את הבנות שלו אז היו אומרים לו – בוא אלינו הביתה, תצבע לנו את הבית, וכך היו מדברים בצורה שאף אחד לא ירגיש, הערבים, מה מו מי כל הדברים האלה. אז היו מבינים שמדברים על הבריה ביניהם... מתווך כי היהודים והערבים פתאום אם מישהו יגלה, אז הכל הלך. אז ככה – הנה אתה באת לצבוע לי את הבית, יודע מה? אני אדבר איתך, תראה את הבנות, תראה מתי נצא, מתי נלך. זו בריחה, זה תהליך של סיפור

ש: די ארוך.

ת: לא פשוט בכלל.

ש: צריך להכין הרבה.

ת: צריך להכין הרבה

ש: מי הצבעי הזה?

ת: הצבעי הזה אני זוכרת אותו

ש: מה שמו?

ת: הצבעי? כל פעם מחליפים שמות הערבים. היה אני זוכרת עאדל היו קוראים לו. אז אני זוכרת אותו שהיה בא אלינו הביתה לצבוע לנו את הבית. הוא בא אלינו וצבע לנו את הבית, ואחרי תקופה קצרה אבא שלי אומר – הדרך כבר מוכנה לבריחה שלכם. אז האיש הזה, אני זוכרת אותו שהיה אצלי בבית. את המבריה לא ראיתי, רק בדרך כשהייתי בחוץ ובאתי לעלות על המונית כדי לברוח. השני נעלם, זה שלקח את הקיטבג.

ש: הבנתי, אבל לפני זה, אני עוד עם המוחבראת. למה זה לא יצא אל הפועל? למה הבריחה הזו לא יצאה אל הפועל?

ת: כי איש המוחבראת הזה רצה שמישהו יעזור לו בגבול, ואז האיש הזה אמר לו - או.קיי, תחסכו בגלל הכסף. אמר לו - מה פתאום אני לוקח יותר? אז הוא הלך והלשין עליו. בגלל ענין הכסף הכל הסתבך.

ש: הוא הלשין עליו?

ת: הלשין עליו.

ש: ומה קרה? תפסו אותו?

ת: רגע. אנחנו בדיוק עמדנו לעבור את הגבול אחרי שישנו בערב באיזו עיירה קטנה, ישנו שם.

ש: כבר יצאתם עם מונית?

ת: יצאנו והגענו לעיר לפני אידלב. אידלב זו הייתה עיירה

ש: עיירה לפני גבול לבנון?

ת: לא לבנון. תורכיה.

ש: אה, לכיוון תורכיה. סליחה.

ת: אז העיר הזאת היו קוראים לה בלקיס, אני זוכרת את השם.

ש: בלקיס זה שם העיר?

ת: כן. עיירה בין חלב לאידלב. זאת היתה בלקיס. זאת עיירה כמו שפה, שכונה כמו שאתה אומר, מפה לאני יודעת מה, ל... אני יודעת. משהו כזה.

ש: כן.

ת: אז אנחנו מגיעות לשם, ישנות בלילה. ראינו שם מישהו ... ללילה לישון אצלו. אמרנו – אל תדאגו, באמת הם יתנו לנו כל השירות הטוב עד שמחר בשעה עשר אנחנו יוצאים לדרך. אבל המבריה הזה ישב איתנו, כיבד אותנו והיה איתנו, זה החבר של אבא שלי.

ש: כן, המוחבראת.

ת: המוחבראת. הוא היה איתנו באותו ערב - תשתו לחיים ואתם ... אני פשוט אח שלכם. ממש הכין לנו את הדרך הכי יפה. אנחנו עומדות לצאת, אז אנחנו האמת התלבשנו בתלבושת באמת שמיישהו במקום כזה ... רואה את זה. לא הכינו אותנו שאנחנו צריכים להתלבש כמו הערבים ששם היו בולטים. אנחנו היינו בולטות. התלבושת שלנו בגלל שרצינו כמה שיותר בגדים. הצבעים החמים בלטו ושם אני חושבת אחד מהשכונה שראה אותנו נכנסים כאילו אומר – מה אלה הבנות? מה פתאום? מה עושות בנות פה? יש כאלה שחושבים חס וחלילה בדרך הלא נכונה כאילו אלה בנות זולות שהביאו אותן לפה. יש כאלה שחושבים, לא יודעים, כל אחד ... אבל מה שאני זוכרת, באנו לצאת לדרך ובדיוק המשטרה הצבאית חיכתה לנו עם 12 איש וכל אחד בא ותפס בת, אנחנו היינו ארבע בנות, כל אחד תפס בת עם רובים – בואו תעלו לאוטו. כאילו דבר מוכן ויודעים בדיוק. מחכים לנו.

ש: מישהו הלשין?

ת: חיכו לנו. עובדה שמיישהו הלשין. איך אנחנו ידענו שהלשין? אחרי החקירה לקחו אותנו לבית הסהר. שם חקירות כמוכן לפה ולשם, שאלוהים ישמור, והמכות שהוא קיבל האיש הזה לידנו שישב איתנו כשעלינו לאוטו, כדי להגיע לאוטו השני שזה על הגבול. אנחנו לא הלכנו ברגל, הוא ישב איתנו. ראיתי אותו עם המדים שלו ועם האקדח שלו, אז אמרתי – הבן-אדם שוטר. לא ידעתי מה התפקיד שלו. אבא שלי לא אמר לי מי זה. אבל הבנתי שהוא שוטר. אז הלכתי ... לא מודאגת. אחר כך מה אמרו לו? אתה בוגד. ישר השוטרים האלה אמרו לו – אתה בוגד. אתה כלב. אם היינו מגדלים כלב לא היה בוגד במדינה שלנו. אז ידעו שהוא שוטר, איך לא? והוא בא ובוגד במדינה שלו, מבריה בנות יהודיות.

ש: כן.

ת: אז תפסו והיכו אותנו עד השמיים, ובאותו לילה רצו שאנחנו גם נישן באידלב, בתחנה הזאת, שזה מקום ששייך למוחבראת שם. אני אמרתי שאני בשום אופן לא אישן שם כי אלוהים ישמור מפחידים כל אחד, כל הערבים. אמרתי להם שיש לי רעיון. בחקירות האחיות שלי כמעט היו מעולפות ואני תמיד הדומיננטית שתמיד הייתי הכל בכל ובזכותי ואני מודה ביום הזה, בזכותי

ש: את עמדת על זה

ת: אני עמדתי ואני הצלתי את האחיות שלי ממכות החשמל ומהמכות שרצו לתת לנו, סטירות והכל. אני דאגתי להכל, בזכותי. עד היום הזה כולם פה. אני אגיד לך את זה, בתהליך של הטיפול, שהלכנו אחר כך לבית המשפט, בבית המשפט היינו צריכים להגיד שהאיש הזה, באים לשפוט אותו. הרי למאסר עולם הולך האיש הזה. ישפטו אותו למאסר עולם. אבא שלי הגיע אחר כך ... המוחבראת התקשרו לאבא שלי והודיעו לו שהבנות שלו אצלם. הוא ישר בא למקום, לא סליחה, פה דבר קטן שכחתי להגיד לך שלקחו אותנו לדמשק כי אני לא הסכמתי לישון במקום הזה, לא מכירה אף אחד. אמרתי שההורים שלנו מודאגים, אף אחד לא יודע מה קרה לנו, לפחות קחו אותנו למקום שיש לנו שם משפחה ויודיעו להורים שלי מה קורה לנו ויטפלו בנו.

ש: כן.

ת: אז לקחו אותנו לדמשק. בדמשק יש לי דודה, אחות של אבא שלי, שהיא תספר לאבא ולכולם. ככה לקחו אותנו לבית הסהר בדמשק. הנוהל בדמשק הוא שאת כל הערבים אפשר לקנות בשקל. אתה רוצה אותם? תמכור אותם בכסף, אפשר ככה. אז היו הסוכנות, הסורים הדמשקאים, תמיד רוצים לעשות עסקים, נותנים לו כסף מעלים עין. בכל דבר.

ש: מה זאת אומרת הסוכנות?

ת: הסוכנות ... כמו שבארץ יש לנו סוכנות ששייכת לארגון הסורי. למשל של בית הכנסת הכי גדול

ש: את מדברת על היהודים?

ת: על היהודים. ראש הקהילה

ש: ראש הקהילה היהודית?

ת: בית הקהילה בדמשק. יש אחד שהוא אחראי על הדמשקאים פה. למשל כמו שפה יש לנו את הרב אלבר חמרה, הוא היה אחראי על בית הכנסת בדמשק. ויש אחד עוד יותר מבחינת ... אני זוכרת את תותח, אני חושבת, לא זוכרת, הייתי ילדה קטנה

ש: בת 18.

ת: כן, אבל עשרים שנה. האיש הזה רק פעם אחת שמעתי עליו שהוא יסדר לנו את היציאה מבית הסהר דרך כסף שהוא ילך לתת לאיש הכי גדול שם. זה באמת ככה. אני חושבת שזה עזר. הדבר השני שזה עזר עוד יותר היה שהופעתי בבית המשפט הגדול בסוריה כששפטו את אלי כהן. עמדנו שם בבית משפט גדול מאוד וחזק ומפחיד. יחד עם המואשם, האיש הזה המבריח. שמו אותו ממש במקום של הנאשמים. ושם אין לא דין ולא דין. לא מכירים אף אחד. אבל לפני כן היה לנו עורך דין שהכין אותנו מה צריכים לעשות ואם ישאלו אתכם ככה תעשו ככה.

ש: מי מינה לכם את עורך הדין הזה?

ת: האמת אני חושבת דרך בית המשפט

ש: אולי הקהילה?

ת: הקהילה? אני לא זוכרת מטעם מי האמת. רק שמעתי שיש עורך דין, תתקשרו אליו הוא ידבר אתכם כמה מילים. אני הייתי המלומדת מבין האחיות שלי, תפסתי כל מילה ומילה. בחקירה הם דוקא לא חקרו את שתי האחיות שלי וכל אחת שמו אותה במקום אחר ... אני הקטנה. אמרו לי – למה את רצית לתת כסף

למבריה? על מנת מה הוא יבריה אותך? איך? על מה? יש תמורה? תמורה למה? אנחנו רוצים לדעת מה התמורה? אז אני הבאתי להם משפט ממש, איך אומרים, משפט מצחיק וזה רציני וזה אמיתי וזה נכון. מי שמבין אותו אז זה אומר הכל. אמרתי להם את המשפט "טעם אלתם בתסתחי אלעין" – כשאתה מאכיל את הפה העין מתביישת. זה המשפט. ברגע שאני באתי לתת לו למבריה את הצמידים שלי וכל אחת יש לה צמיד זהב, אז הוא בטח לא יגיד לנו לא, לא יתנגד לנו, בטח יעשה לנו כל מה שאנחנו רוצות. זה הפירוש של המשפט. כשאתה רוצה לתת למישהו שיעזור לך תמוך בו באיזה משהו. אם זה בכסף, אם זה תעזור לו במשהו. ככה הוא יעזור לך בלי, הוא חייב, כאילו מתבייש ממך. זה הפתגם.

ש: כן.

ת: כל השופטים שם התגלגלו מצחוק ואמרו – מה זה פה, אתם פה בתאטרון, משחקים? מה אתם עושים פה? אז השופט הגדול אמר – טוב, לכו, לכו. תנו לבנות האלה שילכו הביתה שיחפשו להן משחק אחר. ... המשפט הזה נתתי להם ואז אני יצאתי יחד עם המבריה הזה איתי ואמרתי לו שהבן אדם לא אשם, אנחנו אשמים, אנחנו בלבנו לו את המוח וכביכול אנחנו רצינו. שאלו אותנו שאלה – איך הכרתם את האיש הזה? אז אני אמרתי להם – יום אחד היינו מסתובבים, מטיילים, והאיש הזה ראה שבחורים ערבים התחילו איתנו ואז האיש הזה הגן עלינו ושמר עלינו ולקח לנו את הכתובת. ראינו שהבן אדם כל כך היה אכפת לו, זאת אומרת אפשר לתת בו אמון. והנה עובדה שמה פתאום הוא ישאר פה בבית הסהר כשהוא לא אשם בכלום. אנחנו הלבשנו לו את הדבר הזה. לקחתי אותו ויצאתי יחד איתו. הוא הודה לנו עד השמיים. אז אבא שלי אמר – לא יעזור בית דין, הפעם איך אומרים, רגל על רגל, לא יעזוב אתכם לעולם. אתם נולדתם לי ... זאת אומרת ... לי בחיים. הוא לא האמין אחרי מה שעבר עלינו, מבית סהר לסהר. הוא סידר לנו הברחה שניה ותודה לאל שהצלחנו

ש: הפעם עם כל המשפחה.

ת: עם כל המשפחה, כן.

ש: איך התארגנתם באמת לברחה הזו?

ת: התארגנו דרכי גם, הכל דרכי. אבא שלי כבר הכין את הרקע ששכר אנשים שאפשר לסמוך עליהם, לא יודעת מאיפה.

ש: מי אלה?

ת: מברחים. לא יודעת מאיפה. אבל אני שמעתי אחד יהודי שהיה לו נסיון, הבריה הרבה אנשים מאז ומתמיד

ש: חלבי?

ת: מחלב.

ש: מי זה היה?

ת: אני חושבת אחד שקוראים לו גינדי. יעקב גנדי, ניסים גינדי, מישהו ששייך לגינדי. לא יודעת. אתה צוחק כאילו אני

ש: לא, לא. זה משפחת גינדי?

ת: משפחת גינדי, אני לא יודעת מי זה.

ש: בסדר.

ת: הם היו מוכרים כל מיני חינה, איך אומרים, צבעים לשיער וסבונים. אני זוכרת את זה, הייתי ממש שומעת מילה פה, מילה שם מאמא שהיו כל הדברים. הם היו בסוד, אבל אני תמיד הייתי עם אוזן, היה מאוד מעניין אותי כל דבר שהתרחש שם. את האמת אבא שלי הלך וקנה לנו נעלי ספורט. אבא ... ממני - תמיד את, הכל את. אני אמרתי לו - אבא, מה יהיה, אנחנו לא נברח עוד פעם, מה יהיה? אז מה, אני לא מפחדת, אני רוצה עוד פעם לנסוע, אז מה יהיה? הוא אמר לי - באמת? עד כדי כך? לא למדת מפעם ראשונה? אמרתי לו - לא. כל עוד שיש לנו נשמה אנחנו חייבים לבוא לארץ. הוא באמת הלך וקנה לנו נעלי ספורט והעיר אותי בלילה שאני אמדוד את הנעליים וגם את המידות של האחיות שלי שלא נתן להם למדוד. רק לי, שיקנה להן כביכול דרכי את הנעליים וככה כשהכל יהיה מוכן אנחנו נצא לדרך.

ש: למה היה חשוב נעלי ספורט?

ת: בגלל שהיתה לנו דרך ארוכה.

ש: ברגל?

ת: ברגל. באמת הלכנו כמו חיות.

ש: עוד נגיע לזה, אבל לפני זה, את קודם סיפרת לי על הסיבה העיקרית לזה שאבא רצה שתצאו מחלב לארץ. ספרי לי על זה.

ת: רק להתחתן. כל אבא מה הוא רוצה? שיראה את הילדים שלו כבר גדולים, שיחתן אותם וישמח בהם ושיראה את החתונה שלהם. זו כל המשימה. כל אבא מה הוא רוצה? שהילדים שלו יגדלו ויחתן אותם וישמח בהם.

ש: כן, אבל סיפרת לי שהיתה בעיה של חתונה, נכון?

ת: בעיה של חתונה כי האחיות שלי גדלו והגיע זמן לחתונה ואם מישהו שם רוצה אותן ואין לו כסף להוציא עליהן, אז זו דרך החשיבה, לחתן אותן.
ש: מה זה אין לו כסף? האבא היה צריך להוציא את הכסף.

ת: אבא שלי רצה להוציא את הכסף. למי הוא צריך? לחתן, לתת לו את הכסף, ואין לו את זה. אז אמר - אין. זו דרך החשיבה. כמובן שאח שלי הכין לנו את הרקע פה בארץ - אין אצלנו ... ככה, אבא אתה לא צריך לתת כסף לאף אחד. תבוא פה לארץ לא חסר פה, יש בשפע בחורים טובים ויש בתים ויש הכל. מה אתה צריך פה? תצא מהכיוון הזה מהדלתות האלה.

ש: בסדר. אנחנו תיכף נדבר בדיוק על מה האח העביר לכם ואיך העביר לכם, אבל לפני זה אני מבין שהתארגנתם עם אותו גינדי, אותו מבריה יהודי, והתחלתם לעשות פעולות. כמו למשל - מכרתם את הבית?

ת: כלום. השארנו את הכל. קודם כל זה לא היה הבית שלנו. זה היה בית של יהודי שהיה מושכר.

ש: השכרתם את הבית?

ת: כמו דמי מפתח היה לנו הבית.

ש: אה, דמי מפתח. ריהוט אני מבין גם כן.

ת: כן, כי שם אף אחד לא היה מרוהט כמו ... כי כל הזמן חשש שיום אחד יעזוב את הכל, אז אף אחד לא היה לו הכי הכי. בסטנדרט רגיל, נחמד.

ש: הבנתי. בגדים, מזוודות או משהו כזה?

ת: שום דבר לא לקחנו כי זה היה קיץ. כל אחד מכנס וחולצה. קודם כל יצאנו בשעה חמש לאור יום ליד שכונה יהודית שכל הזמן היו יושבים במדרגות והיו רואים אחד הולך ... הזה ... אתם בורחים? היו תמיד עם היד על הדופק – נו, מתי היום שלך? מתי את עושה את זה? תמיד ידענו

ש: זאת היתה האוירה.

ת: כל הזמן דיברו – שמעתם, זאת שהלכה, זאת שברחה. הרי הזמן איך אומרים, אלה החדשות שלנו. מתי זאתי בורחת ומתי זה הגיע ושמעתי שזאתי שהלכה לא מזמן התחנתה והיא שלחה תמונות למשפחה שלה. אז כל השכונה שם היו יודעים מה קורה בכל אחד ואחד דרך המכתבים ודרך הכל.

ש: אז איך באמת באופן מעשי עשיתם את הבריחה הזאת? לקחתם מהבית מונית?

ת: כלום. אני אגיד לך בדיוק. כשאנחנו יצאנו מהבית היינו צריכים להגיע לאיזה מין גן אחד

ש: בחלב?

ת: כן. המפגש היה ממש ליד איזה גן. מהגן הזה צריכים קצת ללכת ברגל איזה עשר דקות ומשם אני מגיעה ואני רואה את הדודים שלי מכל צד וצד. התחלקנו לכמה קבוצות. אנחנו עשרה איש, שמונה ואבא ואמא. סליחה, שבעה, כי אח שלי כבר נסע ראשון. חמש בנות ושני בנים, אבא ואמא. באו שני דודים, אחד מפה ואחד מפה. כל אחד לקח מזוודה ונסענו

ש: במונית או במכונית?

ת: במכונית שלהם, של הדודים.

ש: אה, במכוניות של הדודים.

ת: הדודים עזרו לנו ולקחו אותנו מרחק של חצי שעה לאיזה גן רחוק מחלב. הגבול שיוצאים מסוריה, מחלב, זה הגבול, הנקודה הזו. מי שעובר את זה, זהו זה.

ש: הגבול עם תורכיה?

ת: הנקודה שיוצאים ממנה מחלב.

ש: מחלב?

ת: מחלב. אני מגיעה לשם לגן הרחוק הזה שפעם ב היינו יוצאים. מי שיש לו, אני יודעת מה, בפורים היינו הולכים למקום הזה כי זה היה מקום מאוד יפה. לא רק ככה חשבנו עליו. לא יודעת, להורים היו להם תמיד מטרות. כאילו הולכים למקום הזה שאם יבוא יום אחד ונצא, נבוא לפה שאף אחד לא יחשוד בנו.

הבנתי? הייתה פה נקודה שתמיד אני אומרת שיש בזה

ש: הבנתי אותך.

ת: הבנתי אותם והם לא סתם לקחו אותנו כנראה. וזה באמת יצא. הלכנו לשם וישבנו, אני והאחיות שלי

ש: זו היתה מסעדה גדולה או משהו?

ת: לא. גן רחוק מהעין, רחוק מכל אחד. היה קשה לכל אחד להגיע אליו. לא היה קפיטריה שכל אחד יכול להיכנס. יש שם מקום ויש מטרה שמישהו מגיע. אנחנו במיוחד, יהודים, להגיע לכזה מקום? מי בכלל היה הולך עשרה מטר רחוק מהבית שלו?

ש: כן.

ת: הגענו לשם וישבנו. אבא שלי כאילו לארג', הולך לכבד אותנו, קונה לנו שתייה ... והכל ואומר - טוב, האיש הזה צריך לבוא כל רגע. מי זה? המברית. אני ישר תופסת. פתאום אני יושבת ככה, אני רואה מישהו נכנס שאני לא מכירה אותו. אמרתי לו - אבא, זה נכון שזה האיש הזה שנכנס? הוא אמר לי - איך את יודעת? אמרתי לו - ככה אני חושבת. אמר לי - זה נכון. יאללה, קומו לאט לאט. שתיים שתיים, לא לצאת כולכם ביחד.

ש: מי זה היה האיש?

ת: האיש הזה המברית. עובדה שאני לא מכירה

ש: ערבי?

ת: ערבי אחד בא. ראיתי איך שהוא נכנס ויצא, פחות משתי שניות. בא ככה לאבא. אני אומרת לו - נכון זה הוא? אומר לי - את ואחדה אינתי.

ש: עשה ככה את מתכוונת הוא נענע את הראש?

ת: כן, כן. נענע את הראש יעני בואו ותצאו כבר.

ש: את זה לא רואים בקלטת.

ת: כן. אני זוכרת איך יצאתי ובדיוק העלה אותנו על איזה מיניבוס קטן. מה זה מיניבוס? מיניבוס של סוּזוקי. אני זוכרת את השם של האוטו אפילו. אני לא שוכחת כלום. סוּזוקי, אוטו מסחרי שמאחורה בקושי נכנסים בו עשרה אנשים. בדיוק בדרך שלנו, אנחנו נסענו והוא סגר את המכסה של האוטו כמו איזה מין סדין כזה, סגר אותנו שאף אחד לא יראה. פה יש משהו להגיד שהיה לי מאוד מאוד חשוב. לא עברה רבע שעה מהדרך שאנחנו בתוך האוטו, ואמא שלי תופסת אותי - תתחילי להגיד משהו. את יודעת עברית תגידי משהו מתהלים ... אמרתי לה - אמא, אני עכשיו לא קוראת כלום. אני הפעם יוצאת על בטוח. מה קרה לך? אמא, זו ההרגשה שלי. התחלתי לשיר בערבית, ככה. התחלתי כזה ... אמא, תצאי מהפחד שלך מהלחץ. אמרתי שאני באמת יצאתי כאילו אני נוסעת לתל אביב. אז זה היה תל אביב.

ש: כן.

ת: אנחנו עברנו רבע שעה, את מי אני רואה? משפחה שמוכרת לי עומדת לי ליד דשא, ליד פרות. ומי? אחד שאני מכירה מסוריה שהוא היה איש עם ארבעה ילדים. אמרתי לו - מה אתה עושה פה?

ש: מי זה?

ת: הוא יעלה את האיש הזה עם הילדים שלו לאוטו שלנו. ישבנו אחד על השני באוטו הזה. איש כזה אחד שמן.

ש: מי זה? איזו משפחה זו?

ת: מקמישלי.

ש: משפחה קמישלית?

ת: קמישלים. הוא ואשתו. אשתו בהריון ועם ילדים. יש לו ארבעה, חמישה ילדים, לא זוכרת בדיוק. אני רואה אותם

ש: היכרת אותם קודם?

ת: בטח. אנחנו מכירים את כולם.

ש: מאיפה?

ת: מחלב. כולם בחלב מכירים אחד את השני. אין אחד שלא

ש: אבל את אמרת שהוא בא מקמישלי.

ת: אבל הוא גר בחלב.

ש: אה, במקור הוא מקמישלי.

ת: כן. המקור שלו קמישלי. המוצא שלו קמישלי.

ש: מי זה היה?

ת: אחד שקוראים לו דאוד מנחם.

ש: הוא בארץ היום?

ת: כן. הוא בחיפה. הרי הם באו יחד איתנו.

ש: הוא חיפאי?

ת: כן. הוא עלה יחד איתנו.

ש: את מתכוונת בטח לקרית אתא?

ת: נכון. קרית אתא. הוא יחד איתנו ... אוטו. אני אומרת לו - תגיד לי, מה קרה? הוא מהשומן שלו ישב בדיוק בקצה של האחורה. אמרתי לו - באחורה ... שיזהר ... תופסת אותך ...

ש: אני מבין שהיה לך נחמד ונעים דוקא.

ת: אני כל הזמן. אפילו במצבים הכי קשים אני יוצאת מזה. אחר כך נסענו. בדיוק התאימו לו, שמו לו את החלב ואת הפרות והוא בכלל, תן לו רק לאכול שיהיה בריא. הם יודעים לחיות, הם אנשים טובים.

ש: הקמישלים?

ת: כן. משהו משהו. המשכנו עוד בדרך, מה אני רואה? ממש כאילו טרמפים. אוספים עוד איתנו אנשים. עוד אנשים לקחנו.

ש: לתוך הרכב שלכם הכניסו עוד?

ת: עוד אנשים. אני רואה אשה, שתי בנות ושני בנים. שני הבנים האלה חברים של אבא שלי והם כנראה סידרו יחד את הבריחה. אני זוכרת אותה

ש: הם אנשים מבוגרים?

ת: בחורים צעירים. אחד מהם רצה להתחתן עם אחותי ואבא שלי בסוריה אמר לו לא. הוא היה צורף ואמר לו - אני רוצה את הילדים שלי לקחת מסוריה. לא רוצה להשאיר שאריות בסוריה ואתגעגע אליהם. למה? האיש הזה, אבא שלי שם את הסחורה אצלו בתוך הבית שלו. הרי היתה לו באסטה. איפה שם את הבאסטה? בבית שלו בשכונה. היה להם בית קרקע והוא היה מכניס את הבאסטה שלו שהיתה על גלגלים.

ש: כן.

ת: אז הוא מכניס את האנשים ואני אומרת – אהה, עכשיו אני מקשרת. בגלל שהשניים האלה כנראה מכירים וככה סידרו ביניהם. אני זוכרת גם שאבא שלי אמר לו אחר כך, שכבר היינו בתורכיה – נכון שאתה הבטחת לתת לי את אחת הבנות? כאילו שהוא סידר לו. הבחורים האלה, הקמישלים, אמרו לו

ש: את זוכרת את השמות שלהם אולי?

ת: בטח. אלי ואבנר משה. אחותם עלתה 15 שנה לפניכם.

ש: אבל קודם אמרת לגבי האבא שהוא מנחם?

ת: זה לא. האיש הזה ...

ש: אה, השמן היה מנחם?

ת: כן. המשפחה השלישית.

ש: אה, הבנתי.

ת: המשפחה השלישית אלה אלי ואבנר משה.

ש: גם הם קמישלים?

ת: כן. אמא שלהם באה, קוראים לה, שכחתי את שם אמם. לא משנה. היא הביאה עוד שתי בנות שלה ועוד שתי בנות מדמשק, לא יודעת מה הקרבה שלהן. שתי בנות, שני בנים והאמא.

ש: זאת אומרת הייתם קבוצה של כמעט עשרים איש.

ת: שלושים. אני זוכרת שהיינו כמעט שלושים איש.

ש: כמעט שלושים?

ת: כן. באוטו שלו בקושי הספיק לעשרה אנשים.

ש: במיניבוס אחד?

ת: כן. לעשרה אנשים בקושי היה מספיק. ישבנו, ממש לא היתה לנו נשימה. אמא ואבא ושני הבחורים והאיש השמן ואשתו והאשה הזאת ושתי בנות ושני בנים והאחיות שלי

ש: תגידי לי, משפחת משה איפה הם גרים היום? גם כן בקרית אתא?

ת: כן, כולם בקרית אתא ואחד מהאחים, ערבי אחד שבא לצבוע לו את הבית דקר אותו בסכין. קוראים לו, רגע אני אגיד לך

ש: וזה היה איפה? גם כן בקרית אתא?

ת: בקרית אתא, כן. רגע, אני לא זוכרת, עוד מעט אני אזכר רק. שמעתי שאח שלו הגדול נדקר מסכן. הם הסתכסכו על ענייני כספים ונדקר. הם מוכרים. כולם נשואים עכשיו פה בארץ. משהו. אני שמחה שאני רואה את כולם פעם ב פה ושם. כאילו חיינו ב-24 יום שנשארנו בתורכיה מאז ...

ש: רגע, רגע.

ת: בדיוק, עוד לא הגענו לזה.

ש: נסעתם והייתם צריכים לעבור את נקודת הגבול. איך עברתם את נקודת הגבול? עם המבריק?

ת: כן. הרי כל המשפחה הזאת, כל השלושים איש, הלכנו אחד אחרי השני.

ש: מתי ירדתם מהרכב?

ת: ירדנו אחרי. מה היה? היה חג רמדאן של הערבים. בדיוק בשעות של שש, שבע, הם צריכים להיכנס לאכול. אנחנו בנקודה הזאת עברנו את הגבול הסורי.

ש: לא היה שם אף אחד? אף אחד לא עצר?

ת: אף אחד. כנראה לך תדע המבריה נתן משהו, אמר לו – לך תיכנס, גם ככה אתם נכנסים, תעלימו עין. ככה העלימו עין ועברנו את הנקודה הסורית. הגענו לגבול שאנחנו צריכים ללכת בו כדי להגיע לאסכנדרון.

ש: הוא לא רצה לעבור דרך נקודת הגבול התורכית אני מבין?

ת: לא, עוד לא הגענו לתורכית. אחרי 18 שעות הגענו לנקודה התורכית.

ש: אני חייב להגיד שזה סיפור ממש עשר.

ת: אתה תקבל את הדוקטורט על בטוח.

ש: לא, זה סיפור אחד מתוך הרבה

ת: אבל אף אחד לא ...

ש: אבל זה מאוד מענין מבחינת הפרטים ומבחינת הזכרון והייחוד שלו.

ת: הייחוד, אני יודעת.

ש: טוב, או קיי. אז הלכתם שמונה עשרה שעות והגעתם לצריף?

ת: הלכנו והגענו לצריף כיבדו אותנו, אכלנו כל מיני דברים טובים. אז היה לנו כסף קצת, אני יודעת, אמרו לנו – בואו ניתן לכם כל מה שמגיע לכם. אנחנו גם ככה לא צריכים את הכסף הסורי שלנו כבר, ניפטר גם מכמה גרושים שהיו לנו בכיס.

ש: למה, בתורכיה אי אפשר היה להחליף?

ת: אנחנו כאילו רוצים גם לשכוח את הכסף של הסורים, רוצים להיפטר מהריח של הסורים שם. כל כך היו נחמדים איתנו ...

ש: שומרי הגבול?

ת: השומרים, האנשים היו ממש נחמדים. לא ראינו את הפרצוף שלהם, כל הזמן היו בחושך. כל פעם מישהו ... פעם זה פעם זה. אנחנו לא ידענו, היינו בדילמה, לא ידענו כל אחד מה הולך אצלו.

ש: או קיי. הלכתם כל הלילה, הגעתם לנקודת הגבול התורכית.

ת: עוד לא תורכית. עוד לא עברנו את הנקודה. שמו אותנו כנראה במקום לפני הנקודה.

ש: הבנתי. בצריף.

ת: ... מנוחה בצריף, ישבנו ככה.

ש: מנוחה?

ת: מנוחה, אכלנו ושתינו. אחרי כשעה אמר לנו – יאללה לקום, ועכשיו אני רוצה שתלכו בשקט בשקט בדממה, שאף אחד לא יעשה רעש, אנחנו הולכים לעבור את הגבול. אז כל הזמן רעדנו ופחדנו ובכלל הכלבים שם, אלוהים ישמור. בשדות הכלבים נובחים כאילו לא יודעת מה. אני הפחדנית הראשונה בעולם מכלבים. הלכתי כמו ג'אברית כזאת, כאילו אלוהים אומר לי – אין לך מה לדאוג. אבא שלי היה מתחבא, הייתי תופסת אותו ממש כמו הייתי גוררת אותו אחרי, ממש הוא הלך על ארבע כאילו. הוא לא ידע, כל

פעם נופל נופל נופל. ורועד מהפחד שלו, למה כל האחריות עליו. מה קורה אם ניתפס עוד פעם אחת? אכל אותה פעם אחת, אז הוא מסכן. תפסתי אותו והכלבים אחד מפה ואחד מפה. דוברמן. איזה נביחות. כאילו מלאכים ליוו אותנו כמו שאומרים – כשנפתח הים והלכו, איך הלכו? בביטחון. ככה הלכתי. זה באמת. ש: כן.

ת: הלכנו ברגל קצת, זה היה חושך. אז אמר לנו האיש הזה – תשמעו, יש שם ברזלים, אני אבוא אחריכם ואני אגיד לכם איפה לעבור. אחד אחד הוא העביר. ממש, כאילו תפס את הברזלים החשמליים. ש: גדר.

ת: של גדר חשמלית.

ש: גדר חשמלית?

ת: חשמלית, כן. אמר – תיזהרו לא לגעת כי זה מחושמל. אמר לנו בפירוש לא לגעת, רק לקפוץ. הוא תפס ככה את הברזלים ביד, אני לא יודעת מה הוא עשה, רק לקפוץ. קפצנו אחד אחרי השני. תוך שתי דקות אמר לנו – ברוכים הבאים לתורכיה.

ש: המבריח?

ת: המבריח. אנחנו עשינו קולולולו שיצאנו מזה. בסוף באו שלושה טוסטוסים כי אח שלי היה נכה. לקחו אותו, הוא לא יכל ללכת כבר. היה לי אח שהיה לו שיתוק ילדים, זכרוננו לברכה נפטר לפני שנה בדיוק, אירוע מאוד קשה, אני אספר לך עליו אחר כך.

ש: כן.

ת: אז עברנו. הוא העביר אותנו דרך, שלוש משפחות היינו. הולכת אחת פה, אחת שם. פתאום כאילו אנחנו הולכים לטיול. לאיפה אנחנו הולכים? לבית של שמוש. זה הבית הראשון

ש: אהרון שמוש?

ת: אהרון שמוש. לשם הגענו בשש בבוקר

ש: באיסכנדרון?

ת: באיסכנדרון. אומרים לנו - בואו, ברוכים הבאים, עם כוס תה חם ואמבטיה. מי היה בכלל מאמין, לבוא ולהתקלח עם כל הבוץ הזה. אמרנו לה – איך אנחנו ניכנס לאמבטיה? נלכלך לך עם כל הבוץ. אמרו – תעשו, אנחנו רגילים לזה. ככה אמרו. בפירוש אני זוכרת את זה.

ש: זה היה הבית שלו?

ת: הבית שלו. אחר כך הכיר לנו את אח שלו. יש לו שקוראים לו איזק. אני לא אשכח אותו. והבן שלו

ש: יעקב?

ת: יעקב, קובי, הוא היה בכלל

ש: קובי קראתם לו?

ת: בטח. קובי, כי אני זוכרת שאני והוא היינו באותו גיל, היינו צוחקים, היינו מעבירים שיחות. הוא אומר לי – מחר תלכי לצאדק, תשכחי ממני וזה לא יהיה. אנחנו קנינו בגדים כי לא היו לנו בגדים.

ש: הוא הלך וקנה לכם בגדים?

ת: כן. הוא ואחת מהסוכנות שהייתה עם שושן. קוראים לה, בחורה כזאת בלונדינית

ש: שהיתה עם שושן יצחק?

ת: עם שושן יצחק. היא דיברה כל הזמן צרפתית ואני גם דיברתי צרפתית ואני הייתי היחידה שהייתי כאילו ...

ש: זאת אומרת היא עבדה איתו?

ת: יחד איתו, צמודה אליו ועוד אחד שהיה

ש: היא היתה ישראלית?

ת: ישראלית, כן. היא לא דיברה עברית, רק צרפתית, ואני דיברתי איתה.

ש: מה היה השם שלה?

ת: ארלט, מרלן, לא יודעת, לא זוכרת האמת את השם שלה. ממש. אחת בלונדינית, שושן מכיר אותה.

ש: בלונדינית היא היתה?

ת: כן, רזה מאוד עם משקפיים. נסעה איתנו כל הזמן לחניון והלכתי איתה וטיילנו ודיברתי איתה צרפתית והייתי אני הבלבוסטית בפנים ובחוץ. כל דבר היא ...

ש: אבל הרגשת עליה שהיא ישראלית?

ת: כמובן ישראלית, כי מה לה ולנו? היא באה לעזור לנו ומה אתם רוצים ותכתבו ככה ותעשו ככה וכשתלכו לארץ תבקשו ככה.

ש: היא הינחתה אתכם.

ת: היא הכל. אנחנו הגענו לפה יודעים הכל מה להגיד. אמרו לא להגדיל את הגיל שלכם, לא יודעת מה.

ש: לא להגדיל?

ת: לא להגיד שאת בת שמונה עשרה. הרי באנו בלי תעודות זהות. להגיד שאת בת 16 בשביל הצבא. לא יודעת. כל הפרוצדורה הזאת.

ש: רצו שתפחיתו את הגיל?

ת: לא יודעת. משהו כזה. אני לא עמדתי על ...

ש: את שושן יצחק ראית שם, נכון?

ת: כן, הוא היה איתנו

ש: הוא היה איתכם בבית של שמוש? הוא היה בבית?

ת: הוא היה איתנו שהכרתי אותו בבית מלון שנתנו לנו. הוא בא באותו יום

ש: אה, לא אצל שמוש?

ת: לא. אצל שמוש ישבנו קצת, לא הרבה זמן

ש: כמה זה קצת? יום יומיים?

ת: לא, לא. לא ישבנו אפילו שעותיים.

ש: מה את אומרת?

ת: ישבנו, לקחו אותנו לאלטאקיה, אני חושבת, למקום במרחק של אוטובוס. נסענו 18 שעות גם באוטובוס לעיר אחרת. ואז באוטובוס הזה

ש: בתורכיה? איך קראת לה?

ת: אלטאקיה, אני חושבת. ואז אמרו לנו בואו תראו את

ש: אולי לאדקיה?

ת: אלטאקיה, נו, זה אותו שם.

ש: אה, הבנתי, בסדר.

ת: אמרו לנו - בואו תראו את ההבדל בין תורכיה ממזרח למערב. היה הגשר הזה שמפריד בין

ש: אה, היא היתה על הים? לאדקיה היתה על הים?

ת: כן. אז אמרו לנו - תראו לפי הגשר, אני באוטובוס אני זוכרת שאמרו לנו - זה פה זה ופה זה ויש שם

ש: כלומר זו אירופה וזו אסיה?

ת: זה מזרח וזה מערב.

ש: הבנתי.

ת: אז אני זוכרת אפילו את המילים האלה. אני תמיד הייתי כל דבר רוצה לדעת ולשמוע ואין מילה

שתפספס אותי. אין. אני כל דבר. אפילו את המילים האלה. מישהי אחרת אני בטוחה שהיתה שוכחת מתי

נולדה אמא שלה. אחרי הטיול הזה הרחוק ... באוטובוסים

ש: רגע, יש לי כאן שאלה - כאן נסעתם כל השלושים ביחד? באוטובוס אחד?

ת: כן, באוטובוס אחד.

ש: מי הוביל את האוטובוס?

ת: לא מכירה. מישהו. לא מכירה. איש אחד לקח אותנו ממש באוטובוס וכל פעם היינו עייפים אז אמרנו

לו - תעצור לנו רוצים לשתות משהו. אחר כך לקחו אותנו לבית המלון הזה. אחרי הנסיעה הזאת.

ש: בלאדקיה?

ת: אחרי לאדקיה, אחרי הנסיעה הזאת, לקחו אותנו לאיסטנבול.

ש: משם נסעתם?

ת: נסענו מלאדקיה לאיסטנבול, זו היתה הדרך.

ש: אה, שעה ארוכה. 18 שעות.

ת: כן, הדרך כן.

ש: כי עד לאדקיה זה פחות זמן.

ת: זהו זה. אני זוכרת 18 שעות כי זה ...

ש: מלאדקיה לאיסטנבול?

ת: כן. אני פשוט

ש: ושם גם ראית את הגשר?

ת: זהו. זה הגשר שנפתח ונסגר.

ש: שם ראית את הגשר.

ת: זהו. אז עלינו לבית המלון ושם ... חדרים.

ש: מה היה שם בית המלון?

ת: בית מלון, לא ... כי זה היה, לא זוכרת. את האמת לא זוכרת.

ש: פאלאס אולי?

ת: לא פאלאס. אם תגיד לי שמות שאתה מכיר אני אגיד לך איך השם

ש: לא חשוב.

ת: כי זה ממש, בעלת בית המלון היתה יהודיה וקראו לה מדאם לוי.

ש: מדאם לוי?

ת: כן, ובעלה.

ש: מה השם של הבעל שלה?

ת: מדאם לוי היו קוראים לה ... הייתי כל הזמן מדברת. מדאם לוי, יהודיה, אני זוכרת אפילו איך ...

ש: בית מלון באיסטנבול?

ת: כן, והיו הרבה יהודים ישראלים שהיו מגיעים לשם. אני זוכרת יום אחד זרקו מסטיק על הרצפה שהיה

כתוב עליו עלית, לקחתי את המסטיק ונישקתי אותו בגלל שזה כתוב בעברית.

ש: היו שם ישראלים בתור תיירים?

ת: כן. הם לא ידעו שאנחנו יהודים שם, כי אנחנו כל הזמן שמרנו על השקט ואוי ואבוי מי שיגלה אותנו.

ש: הבנתי. אז הייתם באיסטנבול.

ת: היה עוד אחד מהסוכנות, תורכי, שקוראים לו בן-ציון.

ש: בן-ציון מה?

ת: בן-ציון. היו קוראים לו אמבולנס. הייתי שואלת אותו – מה זה אמבולנס? זה השם שלך בעברית? היה

רשום על הגורמט שלו בן-ציון, אז הוא יהודי. אמרתי בן-ציון הוא יהודי. אז הוא אומר לי – תורכי.

כנראה אמבולנס. אמרתי – מה זה, אמבולנס זה אמבולנס? והוא בחור שרצה גם להתחתן איתי דרך אגב

...

ש: בן-ציון מה השם שלו?

ת: בן-ציון. ככה היו קוראים לו. בחור שהיתה לו

ש: הוא היה איש סוכנות?

ת: הוא בא, הוא ממוצא תורכי.

ש: הוא מקומי היה?

ת: מקומי, כן. אבל כמובן מה הוא בא לעשות איתנו? בטח יהודי תורכי. הוא כנראה מהענינים האלה, הוא

אחראי על כל הפרוצדורה הזאת, אז הוא באמת היה איתנו בכל החנויות, קנה לנו דברים, ליווה אותנו ...

ש: אה, הבנתי, הוא ליווה אתכם.

ת: כן, ואמר לאבא שלי - אני רוצה אותה. כל כך הייתי בחורה צעירה ויפה, אז הוא אומר – אבא שלך ...

ש: נו גם היום, מה?

ת: היום כבר בת 38, כבר איך אומרים, הגיל עושה את שלו.

ש: אין לך מה להתבייש.

ת: אז אבא שלי אומר לי – את רוצה אותו? אמרתי לו – תשמע, אני לא תושבת תורכיה. אני לא באתי כל

הדרך כדי להישאר בתורכיה. אני רוצה את אח שלי, לראות את ישראל ארץ המולדת המובטחת. אז הוא

אומר – טוב, אז יאללה בואי. גם הוא היה מסכן חולה, אז הוא אומר לי, מבחינה אישית הוא כל כך אהב אותי ורצה אותי, אז הוא אמר לי – אני לא רוצה שתסבלי כל החיים שלך, כי אני חולה בכליות.

ש: בן-ציון?

ת: בן-ציון. הוא אמר לי – אני לא רוצה שתהיי כמו אחות שכל הזמן תטפלי בי. אם אני אוהב אותך אני רוצה שיהיה לך אושר. וגם כל הזמן שהייתי בארץ פה, כשהגעתי לארץ, הוא היה שולח לי מכתבים. אז בפעם הראשונה שלחתי לו מכתב בתורכית כי הכרתי משהי תורכיה באוניברסיטה בירושלים וכתבתי לו בתורכית מה קורה איתי ואיך הסתדרתי ושאני עכשיו לומדת. אחר כך כשהתחלתי ללמוד עברית שלחתי לו מכתב בעברית, הוא אמר – איך את כל כך מהר ביום אחד כבר למדת הכל?

ש: הוא ידע עברית?

ת: בטח. רשמתי לו בעברית. אני כתבתי לו מכתב בעברית ורציתי שיראה שאני כבר ישראלית ואני יודעת לכתוב אותיות ולכתוב מילים. אני לא אשכח את זה.

ש: אז יש אפשרות שהוא בעצם היה אמנם יהודי ממוצא תורכי, אבל הוא היה ישראלי?

ת: כן. בטוח. עובדה שהוא ידע הכל פה.

ש: הבנתי.

ת: הוא אמר לי – מחר כשתהיי בארץ תשכחי ממני וכל מיני דברים.

ש: אז הייתם באיסטנבול במלון הזה

ת: כן, 24 יום.

ש: חוץ מבן-ציון מי עוד טיפל בכם שם? מה עם שושן?

ת: היו שלושה. הבחורה, בן-ציון ושושן. שושן לקח אותנו לבית המשפט. הרי שם צריכים להוציא, על מה אנחנו יוצאים מתורכיה? צריך להצהיר שאנחנו סורים, ושנאנחנו יוצאים מתורכיה בגלל שבסוריה היו מענים אותנו ואנחנו ברחנו וידעו בדיוק איפה שאנחנו ברחנו. נכנסנו לבית המשפט והשופט

ש: שושן יצחק היה איתכם?

ת: כן, הוא היה איתנו והביאו אחד תורכי שיתרגם את מה שאנחנו אומרים והוא היה מעביר. ככה נתנו לנו את האו.קיי שאנחנו רשאים לצאת מתורכיה מתי שאנחנו רוצים. אז הודיעו לנו יום אחד – המטוס מגיע ואתם נוסעים היום לישראל. אחרי 24 יום בתורכיה.

ש: הייתם באיסטנבול 24 יום?

ת: כן.

ש: מי עוד חוץ מיצחק שושן היה שם?

ת: ראיתי במטוס כשאני עליתי שניים שאני לא מכירה. רק שושן נסע איתנו.

ש: שושן חזר איתכם באותו מטוס?

ת: כן ושר לנו על השבריייה וכל הדברים.

ש: איך?

ת: שיר השבריייה.

ש: אה, כן.

ת: אני זוכרת את המילה שברייה כי זו מילה בערבית, רק את זה תפסתי. השאר כולם ...

ש: הבנות האלה.

ת: הבת והבן

ש: לא, השיר הזה. נכון? איפה הן הבנות ההן?

ת: כן. השיר הישן הזה, כן.

ש: את זה הוא שר לכם?

ת: הוא שר לי את זה וכל כך היה שמח שיש לו כזה אוצר ביד. הנה הבאתי אותם, כאילו תראו אותם לפי מה שאני עשיתי.

ש: כן.

ת: כל כך היה שמח, כאילו אחד מאיתנו. ממש. אנחנו ריגשנו אותו. באותו רגע שאחד מגיע מישראל, כאילו בשבילך זה המשיח.

ש: את ידעת שהוא חלבי?

ת: לא, אבל ידעתי שהוא דיבר ערבית. מאיפה הוא יודע ערבית? אמרתי בטח השרשים. כנראה הוא ... כמו שלנו עבר, אז הוא עבר, הייתי מבינה את זה. איך הוא דיבר ערבית איתנו?

ש: הבנתי. חוץ ממנו הגברת הזו, מדלן קראת לה, הרזה?

ת: הרזה זאת היא. לא זוכרת בדיוק את השם שלה.

ש: גם היא היתה איתכם?

ת: לא. רק הוא היה איתנו במטוס. רק הוא ואחר כך נחתנו בשדה התעופה ...

ש: אם אני אגיד לך שאולי השם שלה סוזי? לא זכור לך? טוב, לא חשוב.

ת: לא זוכרת.

ש: מי היה חוץ משושן שטיפל בכם שם? מהשגרירות?

ת: רק הבהורה, בן-ציון הבהורה הזה, והוא. שלושה. רק אלה.

ש: הבנתי. את כל השלושים בבית המשפט, במטוס?

ת: כן. הם ליוו אותנו לאורך כל הדרך.

ש: איזה מטוס זה היה? של איזו חברה? אל-על?

ת: אני לא זוכרת אפילו את המטוס כי זה היה בשעה אחת בלילה ... אפשר להסתכל בלילה.

ש: אה, זה היה בלילה? בסדר.

ת: מתוך התלהבות אנחנו נכנסו אפילו, באמת במצבים כאלה למרות, תראה אני יודעת שאני נוסעת באל-על, אבל באותו רגע מי האמין שיש מטוס בכלל שיבוא ויקח אותי.

ש: בסדר, או.קיי. רק יש לי שאלה – כשהייתם במלון, הרי מישהו היה צריך לשלם עבור המלון, עבור הנסיעות, עבור הבגדים.

ת: ... שום דבר. אני לא ראיתי לא כספים ולא ענינים שזה בכלל, הם לקחו אותנו, הם הביאו ... תמיד הם.

ש: הם?

ת: הם, הם.

ש: הם את מתכוונת לשוב, לבן-ציון

ת: הבחור הזה לא שילם. הבחורה שילמה תמיד.

ש: גם עבור הבגדים?

ת: הכל. אני בכלל לא היה כסף עלי. אני באתי בלי כלום.

ש: ככה זה לגבי כולם?

ת: כולם. אף אחד אין לו כסף. מי היה לו בכלל כסף? ...

ש: כן. תגידי לי, נתנו לכם גם כסף כיס לקנות ככה דברים קטנים או משהו?

ת: אני חושבת, כשאבא שלי הלך לקנות בשר, הוא שם היו לו כמה ...

ש: למה? לא אכלתם במלון?

ת: אמא שלי בישלה. רצינו אוכל שלנו. אתה יודע, בא יום שבת, רוצים לאכול בשר יהודי, בשר. אנחנו רגילים לשולחן שבת.

ש: היתה לכם שם אפשרות לבשל?

ת: כן. נתנה לנו את בית המלון על חשבוננו. חשבנו שאנחנו בתוך בית

ש: את המטבח את מתכוונת?

ת: כן. היא עשתה לנו בית-בית. אמרה לי – רק לאמא שלך אני נותנת את הזה. והיא כל כך אכלה ונהנתה והיא שמנה. אפילו שושן בעצמו אני חושבת בחיים שלו – נו, מתי שעת האוכל? מתי האוכל מוכן? היה בא קופץ. ... אוכל חלבי.

ש: את מתכוונת שהנשים בישלו את האוכל, נכון?

ת: אמא שלי. רק אמא שלי.

ש: אה, רק אמא שלך בישלה לכל השלושים?

ת: לכל השלושים. היא לא נתנה לאף אחד שזה לא יהיה רעש, שלא יהיו אנשים הולכים ובאים מבית המלון. לא נתנו לבד.

ש: כן.

ת: אמא שלי רק לבד עשתה הכל. אני הלכתי לקניות ואבא שלי הלך לקנות בשר עם בן-ציון. עם שושן הוא היה כל הזמן בחוץ. גם לקח אותו לבית הכנסת איתו בתורכיה. התפללו והכל.

ש: יש לי שאלה נוספת. למה זה לקח כל הרבה זמן, 24 יום להיות באיסטנבול?

ת: האמת, עד שסידרו לנו את כל הפספורטים.

ש: את כל האישורים?

ת: את כל האישורים. זה לוקח זמן.

ש: זאת אומרת גם לבית המשפט

ת: בית המשפט עד שיהיה מוכן שיקבל אותנו. זה לא צ'יק צ'ק. אפילו פה בארץ המשפטים לוקח להם הרבה זמן. עד שיבואו וישפטו אותנו ועד שיהיה בדיוק בית המשפט מוכן לקבל אותנו. כל הסיפור הזה לוקח זמן.

ש: איך יצאתם מתורכיה? יצאתם עם מזוודות? היו לכם מזוודות כבר?

ת: כן, נכון. באו הרבה אנשים, לא יודעת מאיפה, תרמו לנו הרבה בגדים. הביאו לנו בגדים ישנים ...

ש: חוץ ממה שקניתם?

ת: כן. אמרו מי שרוצה, כי זה יום יום, 24 יום צריך הרבה החלפות. עשיתי להם גם מזוודה עם בגדים. אפילו לקחתי את הבגדים. עד היום אני לא זורקת אותם. שומרת אותם והם בשבילי כאילו זה אוצר. למה? דבר כזה, למרות שאין לו ערך, למרות שזה לא שלי, יש לו חוויה והוא חשוב ואני לבשתי אותו ובאתי איתו לארץ ונסעתי בו.

ש: תגידי לי, מי נתן לכם, את לא יודעת?

ת: הביאו לנו.

ש: את לא יודעת מי הביא?

ת: הביאו לנו בגדים. אני זוכרת שבאתי וראיתי מזוודה מלאה בגדים. כל אחד לקח את המידה מה שהוא לקח – אוי, איזה כיף, יש לנו סוף סוף בגדים. גם היה קיץ, יצאנו בלי כלום.

ש: אה, זה היה בקיץ, כן.

ת: בקיץ אז יצאנו ממש ...

ש: ואת לא יודעת שזה היה מהקהילה היהודית במקום?

ת: לא יודעת. איך הגיע באמת שלא.

ש: או.קיי. אז אתם במטוס.

ת: אנחנו במטוס, שרים שירים עם שושן, חצי בערבית, חצי לא יודעת מאיפה, כאילו יודעים לשיר.

ש: הבנתי. רק יש לי עוד שאלה אחת שקשורה למלון. במלון שיכנו אתכם, נתנו לכם חדרים בנפרד, נכון?

ת: כן. לכל משפחה נתנו שני חדרים.

ש: אני מתכוון בנפרד, לא יחד עם התיירים?

ת: היו לנו חדרים ואנחנו ...

ש: כאילו אתם תיירים.

ת: כאילו תיירים. פשוט אמרו לנו לשמור על השקט כמה שאפשר שלא לתת למישהו להרגיש כאילו ...

ש: שאתם יהודים.

ת: אבל מה שאני זוכרת, כל הזמן היו יהודים.

ש: במלון?

ת: כן.

ש: דיברו עברית?

ת: דיברו עברית. ראיתי לפי המסטיק, אמרתי לך. תמיד כולם, ושמעתי משהו שאני מבינה. אני יודעת

תורה אז אני יודעת את המילים בעברית. אנגלית זה מובן, צרפתית אני יודעת. אז מה נשאר? רק עברית.

ש: או.קיי. אז אתם במטוס, אחת בלילה, עם שלושת המלווים. מי נסע איתכם?

ת: רק שושן.

ש: רק שושן נסע איתכם במטוס?

ת: כן.

ש: במטוס היו עוד אנשים חוץ מכם?

ת: ראיתי שניים שאני לא מכירה. היו ממש יושבים בסוף. ממש אנשים של הצבא.

ש: אנשי ביטחון.

ת: אנשי צבא ... עלי, כן.

ש: לא, אני מתכוון אם במטוס היו עוד תיירים אחרים?

ת: לא. מטוס בנפרד רק לנו, אך ורק.

ש: רק לשלושים?

ת: רק לשלושים. מטוס כל כך ענק, אני אומרת להם - בשביל מה להרים? כל כך הרבה כסף השקיעו למעננו? אז אני זוכרת שאמרתי להם - תראו כמה שאנחנו חשובים, כל המטוס הזה. אתם יודעים כמה זה הפסד כסף בשביל כזאת קהילה קטנה של שלושים איש להביא מטוס כל כך גדול, ולך תדע כמה ההוצאות של המטוס. תמיד אני שמתי לב לכל הדברים. אמרתי לך, אנחנו ערך של כל אחד ואחד שווה הרבה למדינה. זה באמת.

ש: יפה. אז הגעתם

ת: לארץ.

ש: טיסה של שעתיים בערך, נכון?

ת: כן. משם מי הרגיש את הזמן? קפצנו.

ש: באמצע הלילה, בשלוש, ארבע בבוקר?

ת: מגיעים, אני לא רואה אף אחד. דממה בשדה התעופה

ש: בלילה, נכון?

ת: כן. דממה בשדה התעופה. אני אומרת - רגע, רגע, איפה כל המשפחה שלי? הרי יש דודים, יש לי אחיות של אבא פה שנסעו לפני הרבה שנים שהוא כל הזמן דיבר עליהם. אמא שלי לא ראתה את המשפחה שלה עשרים שנה ויותר.

ש: מה היה שם המשפחה של האמא?

ת: חנונו. בארץ קוראים להם דיין.

ש: בארץ קוראים להם דיין?

ת: כן.

ש: איפה הם גרים המשפחה הזאת?

ת: נתניה.

ש: נתניה?

ת: כן. סבתא שלי, אמא של אמא שלי

ש: טוב, אחר כך נדבר על איפה גרים כל הקרובים

ת: כן, בנתניה. ואני אומרת - רגע, איפה, הלך לי כל ... הלכה לי. איפה אח שלי? איפה כולם? למה אף אחד לא בא לקבל אותנו? ככה מגיעים אנשים מסודרים, מבושמים, מגונדרים? אף אחד לא בא לראות אותנו? ממש שקט וחושך, בקושי זה. מה שכן ראינו את החיילים שמחכים לנו.

ש: איפה חיכו לכם חיילים?

ת: בחוץ, ממש שירדנו מהמטוס.

ש: שירדתם מהמטוס?

ת: כן, ממש בשטח הזה, בשטח איפה ...

ש: חיכו לכם מסביב חיילים?

ת: כן. היו שם הרבה ממש, כמה חיילים היו. אני זוכרת איך קפצנו על כל אחד ונישקנו אותו. כולם

התפלאו – מה קרה, מה נפל עליה?

ש: החיילים לא הבינו?

ת: לא הבינו, לא יודעת, צחקו. לא ידענו לדבר עברית. צחקנו, נישקנו את הרצפה ולא רצינו לקום והיינו

חצי מעולפים ועוד פעם מנשקים את הרצפה. המבוגרים, אמא ואבא ... כולם קפצו על הרצפה ואני קפצתי

על החיילים. אני אומרת – ואוו, אני רואה חייל ישראלי לידי? זה ששמעתי עליו כל הזמן במלחמת יום

הכיפורים? החיילים כפרה עליהם, הם פה לידינו? אנחנו פה עומדים לידם? איפה? מי היה מאמין? זה

באמת היה ככה. אחרי שעה סידרו לנו, אנחנו

ש: מה עשיתם?

ת: היו עוד כאלה שחיכו לנו. למה חיכו לנו? אני אגיד לך למה. חיכו לנו בשדה התעופה.

ש: מי חיכה לכם?

ת: חיכו לנו הישראלים. הסוכנות, הקליטה, לא יודעת מי היה שם, שידעו שאנחנו מגיעים. ראיתי כזה

שולחן, לא אשכח אותו לעולם, עם כל המטעמים, עם כל המשקאות, עם כל הקרואסונים ודברים מתוקים.

שולחן ממש כאילו אף אחד לא מקבל ... חוץ מאיתנו. בדיוק עמדנו

ש: באמת אף אחד לא היה חוץ מכם.

ת: זה היה רק איתנו. מה שכן ראינו שלוש, ארבע בנות, פקידות שם שאחראיות על כל הניירת. אני

עומדת לידן, מנשקת אותן. מה שכן הכי עניין אותי, אני רואה את החדשות עם דליה מזור.

ש: ראית את דליה מזור בשדה התעופה?

ת: לא בשדה התעופה. בחדשות.

ש: אה, בטלויזיה.

ת: בטלויזיה. אני ראיתי את יעקב אחימאיר. אני אומרת – אוי, איזה אנשים, כולם עם עניבות, ככה

הקריינים? אך, איזה ... אז למה ... הכל, הכל. אז הוצאנו את תעודת הזהות והכל, והיו לנו קניות של

דברים. אז יאללה מהר לעבור לגלגלים ומחכה לכם אוטו בחוץ, הביתה.

ש: רק רגע. את קצת רצה. את אמרת שהיו פקידים ממשרד הקליטה ומהסוכנות.

ת: הסוכנות, המון אנשים היו

ש: מה עשו לכם? אילו פרטים לקחו מכם?

ת: הכינו לנו תעודת עולה ונתנו לנו כל אחד, כל הפרוצדורה של הניירת.

ש: כסף קיבלתם קצת?

ת: כסף אני לא זוכרת כי אני לא הייתי עם אבא שלי באותו רגע. הלכתי לבדוק מה קורה, להסתכל פה ושם, להכיר את שדה התעופה.

ש: כי את אמרת שקניתם משהו, לא?

ת: בתורכיה.

ש: אה, בתורכיה קניתם?

ת: בתורכיה קנינו דברים. אני חושבת כנראה שהוא נתן לו שיקנה בשוק, אני לא יודעת למה. אמרתי לו לאבא ...

ש: אמרת שהגעתם עם עגלות עמוסות, לא?

ת: לא אמרתי שהגענו עם עגלות עמוסות כי לא היה לנו חוץ מהמזוודה הזאת שנתנו לנו והבגדים שקנינו. ממש פריטים קטנים. אפילו אין מזוודה. אבל מזוודה של משפחה גדולה כמו שלנו, מזוודה אחת ... מזוודה, והבגדים הישנים שנתנו לנו. זה לא היה מזוודה. כן, זה ממש פריטים קטנים, לא היה משהו רציני. ש: כן. אז עברתם את כל העניין הזה של הנמל והעלו אתכם על אוטובוס?

ת: אוטובוס והוציאו אותנו החוצה.

ש: מי היה איתכם באוטובוס? מי ליווה אתכם?

ת: שושן היה איתנו.

ש: שושן? ...

ת: שושן היה איתנו עד שנסענו למעון עולים, הוא היה איתנו.

ש: עוד שאלה אחת לגבי נמל התעופה – מישהו שאל אתכם פרטים, מי אתם, איך הגעתם?

ת: כלום, כלום.

ש: שום דבר?

ת: ישר, כאילו אנחנו מוכנים ...

ש: שושן היה איתכם, היה בסדר.

ת: היה איתנו, הכל מסודר, כאילו רק לקחו את השמות שלנו וזה הכל.

ש: הבנתי.

ת: אחרי יומיים, שכחתי פה לציין משהו מאוד חשוב, הגיעו שוב עולים חדשים מדמשק לבית המלון שאני נמצאתי בו בתורכיה. הגיעו דמשקאים

ש: עוד קבוצה אחת?

ת: עוד קבוצה, משפחה. איזו משפחה? הגיעו שלוש משפחות בתקופה שאני באתי. קודם כל הגיעו אחרי יומיים ארבעה בחורים, ממש רווקים מדמשק. אחר כך הגיעה משפחה שלמה, 12 איש. אחרי שלושה ימים הגיעה עוד משפחה, משפחת חצבני, זוג בן ובת ואח שלהם הרווק. כל אלה עלו איתנו למטוס, שכחתי להגיד לך את זה.

ש: אהה, או.קיי. אז את אומרת

ת: הגענו כמעט חמישים איש במטוס.

ש: כמעט חמישים איש הגעתם?

ת: כן. את זה שכחתי לספר לך.

ש: גם מדמשק?

ת: מדמשק הם הגיעו וחיינו באותו בית מלון ונסענו באותו מטוס.

ש: בכולם טיפל שושן יצחק?

ת: כן, שושן יצחק. הוא עשה הכל. הוא הכל היה בסך הכל. לכן אמרנו לו – המשיח, אתה שהיצלת נשמות. באמת.

ש: כן.

ת: מי היה מאמין? ... זה היה, מספיק שאתה מריח מישהו ישראלי ... כאילו מהשמים לארץ. אתה פתאום עולה, אתה שומע מישהו דואג לך, אז אתה מרגיש כבר את הקשר הטוב שיש בינינו, בין יהודים ליהודים. זה היה ממש, כולי תודות בשבילו. אנחנו ניפגשנו איתו כמה פעמים בחתונות ותמיד, אני יודעת איפה הוא גר אני חושבת, בבת ים ראיתי אותו כמה פעמים בטיילת מסתובב עם אשתו, אחותי ראתה אותו, ממש.

ש: תגידי לי, נחתתם, כל החמישים נסעו ביחד?

ת: לא. מהדמשקאים אני חושבת שהגיעו חלק מהאנשים הדמשקאים דרך אגב, אחד ממשפחת חליפה, הבן שלה נסע כמונו. נסע לפנייהם ואז הוא שמע שההורים שלו מגיעים, בא ונישק אותם.

ש: בא לקבל אותם בשדה התעופה?

ת: בא לקבל אותם. אבל אחי לא ידע באותו לילה שאנחנו מגיעים, כי שמעו כל פעם, הוא שמע שאנחנו בתורכיה אח שלי, אבל כל פעם אמרו – לא, היום הזה, היום הזה. המשפחה של אמא שלי שמעתי שכמה פעמים הלכו לשדה התעופה ... ולא ידעו. ברגע שהגענו הם לא היו.

ש: הבנתי.

ת: איזה דברים אני זוכרת. אני לא מאמינה.

ש: תגידי לי, אז מה עשו עם הדמשקאים? לאן לקחו אותם?

ת: כולנו נסענו לאותו מקום, למשרד הקליטה

ש: כל החמישים?

ת: כל החמישים למעון עולים במשרד הקליטה. כולנו.

ש: איפה?

ת: בכפר חב"ד.

ש: בכפר חב"ד?

ת: כן. כי אמא שלי

ש: אז את היית בקבוצה המפורסת מכפר חב"ד?

ת: כן. כל הלילה אני אומרת לו – אבא, אני לא זזה מפה עד שאח שלי יבוא לפה. אמר לי – חכי, תרגעי. כי רצינו באותו יום ללכת לאיזה מקום, ואז דוד שלי, אח של אמא שלי, שמע ודיווח לאח שלי שהורים שלו מגיעים. מה שכן, בחוץ אני זוכרת חיכו לנו האחיות של אבא שלי. אחיות שברחו עשר שנים לפנינו.

ש: ב-68' כבר הם עלו הנה?

ת: כן, הן ברחו וכשבאנו ראינו אותן נשואות כבר. אז לקחו אותנו. הן באו איתנו למעון העולים ואז ישבנו, כי ... בשעה כזאת מאוחרת איפה אנחנו נלך? אמא שלי אמרה לו – לא, היא רוצה ללכת לראות את אמא שלי, כי היא שמעה שאבא שלה נפטר דרך המכתבים של אחי ואין לה סבלנות כבר, לא אכפת לה מהדודה, אחות שלה, מהגיסה. היא רוצה את אמא שלה. אז נסענו לנתניה.

ש: באותו לילה?

ת: באותו לילה. הערנו את סבתא שלי

ש: משפחת חנונו?

ת: חנונו, דיין. הלכנו אל אמא שלה, סבתא, ועלינו במדרגות. אני כל הזמן הייתי איתה במכתבים, והדודה איזו יפה וזה וזה. דפקנו בדלת ככה, פרצנו להם את הדלת

ש: באמצע הלילה.

ת: באמצע הלילה, בדיוק. בדיוק בשלוש בלילה זה היה. אני אומרת לה – דודה ... את זוכרת, אני תמיד כותבת לך את המכתבים. ... אני מאוד דומה לה, שלחתי לה תמונות ... היא אומרת לי – נכון, כמה שאת דומה לי. בכלל התעלפנו בצרחות עד השמיים ושישו ושמחו. נשארנו אצל הסבתא יומיים שלושה

ש: איפה? אני מבין שזה בנתניה, נכון?

ת: כן.

ש: באיזו שכונה בנתניה?

ת: תל נורדאו.

ש: שם אני מבין היו הרבה סורים, נכון?

ת: בתל נורדאו לא דוקא. רק סבתא שלי היתה גרה. בנתניה אף אחד לא היה מכיר. רק אני זוכרת את סבתא שלי בנתניה וכל הדודים היו בבת ים ובראשון. רק סבתא שלי היתה גרה בנתניה, לכן נסענו אליה.

אז אח שלי בא לשם וחגיגה

ש: ואז היתה חגיגה.

ת: או-הו.

ש: אני מבין שהתקשרו אליו?

ת: כן, בטח. הוא מסכן ...

ש: תגיד לי, בקבלה שלכם בשדה התעופה, גינדי דוד לא היה איתכם?

ת: ראיתי את דוד. אני זוכרת שראיתי במלון עולים.

ש: הוא בא לאחר מכן?

ת: הוא היה גם בשדה התעופה. סליחה, שכחתי. הוא היה. אני זוכרת את זה. הדמות שלו תמיד ליוותה אותנו. אבל רק בארץ, לא בתורכיה. אני זוכרת אותו.

ש: אז הוא היה באותו לילה?

ת: כן, הוא היה איתנו.

ש: מה הוא עשה שם?

ת: הוא דאג לנו לכל הניירת. הוא היה איתנו בניירת. עכשיו אני זוכרת. אומר לאבא שלי – תכתוב ככה, תעשה ככה וזה וזה. ואני פשוט לא מכירה אותו אז לא התיחסתי. לא יודעת מה מו. רק אבא שלי. ענינים של כספים ודברים אני בכלל מתרחקת. לא ענין שלי.

ש: אז איך היכרת את דוד גינדי לאחר מכן?

ת: הוא בא אלינו למעון כמה פעמים.

ש: ואת זיהית אותו כאחד שהיה אצלכם בשדה התעופה?

ת: כן, נכון. אז אבא שלי אומר לי – הנה זאת משפחת גינדי. בכל מקום, בארץ, בסוריה, בכל מקום גינדי מפורסמים. האנשים, המשפחות הכי מכובדות. הוא היה בחור באמת נשמה והוא כל הזמן אומר – את תהיי משהו, את תגדלי, מה שתציי. באמת כל הזמן דאג לי וסידר לי מלגות כשהייתי סטודנטית שלומדת בירושלים. היה אומר לי – תבקשי ממנחם ידיד איזה שאת רוצה, כי אמרתי לו שאני רוצה ללמוד, רק שיתנו לי צ'אנס. באמת הוא עזר לי, נתן לי מכתבים, נתן לי מלגות כסף רק לקנות ספרים. אמרתי לו שאין לי בגדים אז הוא הביא לי כסף ונתן לי ללכת למנחם ידיד שיאשר לי שאני צריכה ממש כסף כי אני כל הזמן בנסיעות ירושלים – כפר חב"ד ולקנות ספרים. כל חודש הייתי מקבלת כמעט מאתיים שקל, כאילו אלפיים שקל לכל החודש. היה לי הרבה כסף ביד, רק תלמדי. ש: כן.

ת: בדיוק תשעה חודשים, למזלי הטוב, חתנים באים חתנים הולכים. אבא שלי אמר – מה יהיה? ששומעים דבר כזה שבאים מסוריה ויש להם זכויות עולה חדש אז כולם רוצים. כל אחד – אה, יש בחור, יש לו גם דירה... גם זכויות. הרי גם שמעתי את זה דרך אח שלי שתמיד – תבואו, רק תבואו, יש לכם דירה מוכנה, יש לכם חתנים, יש לכם הכל. רק תבואו. וזה באמת זירז אותנו חוץ מהגעגועים. מה יש לנו לעשות בסוריה? פשוט מספיק סבלנו. וברוך השם באמת אחרי תשעה חודשים הגיע בעלי שבא לשאול מה שלום אחותו בסוריה. הוא שמע שעולים מגיעים מסוריה אז הביא את אמא שלו שהיתה שכנה שלנו בסוריה. אז הוא שאל אותה מה שלום אחותו שהרבה שנים לא ראה אותה. היא היתה גרה

ש: מה היה שם המשפחה של הבעל שלך?

ת: סמרה. מעדות קמישלי.

ש: הוא קמישלי?

ת: כן, אבל הוא גדל בחלב כי כשהיה קטן נולד בקמישלי אבל גדל בחלב, איפה שגדלתי. שהם ברחו לארץ אז אחותו הגדולה היתה בקמישלי והוא לא ראה את אחותו. היא היתה שכנה שלנו וכשעלינו ארצה גם הוא לא ראה אותה אז הוא בא לשאול מה שלומה. אז אמא שלו אומרת לאמא שלי, ואמא שלו תפרה אצל אמא שלי בגדים ושכששמעה היא ישר באה לברך אותה וזה וזה. ומי הביא אותה? בעלי. ההורים שלי למחרת היו צריכים ללמוד באולפן. הם היו לומדים כל יום כמה שעות באולפן ואז אני הייתי באה פעם בשבוע, שישי-שבת לחופש. אז הייתי ביום שישי בבית ואז אני רואה אנשים מגיעים. אני אומרת לאמא – בואי תראי יש לך אורחים שאני לא מכירה אותם. והן מכירות. בדיוק אמא שלי סיימה את השיעור שלה וכיבדתי אותה בתפוח. למה אני מציינת את התפוח? כי היא אמרה לי שכמו שהתפוח הזה שהאכלת אותי, כבשת לי את הלב, שכיבדתי אותה כל כך, אז חמותי זכרונה לברכה אמרה לי – כל כך

ראיתי כך שתהיי מתאימה לבני שעד היום לא התחתן. אני רוצה אותך כלה. אמרתי לה - אני אתחתן? מה לי ולהתחתן? בחורה בת 18. אני רוצה ללמוד. התחלתי לדבר איתה בערבית ונהניתי שמישהו יודע ערבית.

ש: כן.

ת: אז היא אמרה לי - תשמעי, יהיה בסדר. היא לא ידעה שאני הקטנה ויש מעלי שתיים יותר גדולות. שמגיע חתן, קודם כל אבא שלי דאג שאחותי הגדולה תתחתן. לי לא היתה בעיה עד שיגיע התור שלי. למה למהר? כמו שאומרים, שבא המזל נספיק. אז אבא שלי בא ואמר לה - תשמעי, למה היא? קודם כל יש את הגדולה. תראי שהוא יצא איתה ומה קורה. בא בעלי ואמר - אם כבר אז אני אצא עם השניה, עם אחותי. באמת הוא יצא איתה שבועיים. אני אמרתי לאחותי - תלבשי ככה, תקני ככה, תעשי ככה. אני פשוט יותר בענינים כי אני תמיד יוצאת לאוניברסיטה, קונה בגדים, יש לי כסף, אז אני בענינים יותר. תמיד הייתי ככה. תמיד הכנתי אותה לחבר. עוד מעט היא צריכה לצאת אז היא צריכה להיות כמו שצריך. והוא תמיד ראה שאני המובילה וכל הזמן אני היוזמת. פתאום אני שומעת, במעון העולים שבו היינו גרים היו הרבה בחורים. היו כל אלה הדמשקאים. אחותי התאהבה במישהו בדמשק ואמרה לי - אני לא רוצה את הבחור הזה, אבא שלי רוצה שאני אצא איתו. אמרתי לה - למה? כל כך בחור טוב. חבל. מה לך והבחורים האלה שאין להם שקל על עצמם? מה יצא מהם? לא מספיק ברחנו מהעוני? רוצים משהו טוב. היא אמרה לי - תשמעי, אני לא רוצה אותו. אז בעלי בא אלי לירושלים, הוא היה סוכן, לוקח דברים ומוכר אותם בירושלים בערבים.

ש: סוכן של מה?

ת: תכשיטים. הוא היה לוקח פה ושם ונסע לירושלים כל פעם בקשר לסחורה או משהו. הוא בא אלי לחדר במעונות הסטודנטים כדי לשתות כוס קפה וכביכול - תראי, אחותך, בואי את רעבה נלך להאכיל אותך. הוא היה דואג לי. אמר - תשמעי, אחותך אני לא יודע מה איתה. לא נראה לי. כאילו אני פותרת לו את הבעיות. אז אולי את תצאי איתי? בחיי, זה ככה היה. אמרתי לו - אני אצא איתך אחרי אחותי? הוא אמר - תראי, אני לא מרגיש שאני והיא מתאימים. אני רואה כך שאני המתאים בשבילך ואת מתאימה. הרי שהוא בא לאכול אצלנו אני הייתי שמה לו לאכול, אני הייתי מגישה לו הכל, אני הייתי אומרת לו ככה. לא יודעת איך זה, איך אומרים, קשר. סיפרתי לאבא שלי - תשמע, זה בעלי כך וכך, הוא בא אלי לירושלים. אמר לי - תשמעי, חבל על הבחור הזה שייצא מהבית. ככה אמר לי. כל כך אהב אותו אבא שלי. הוא אמר לי - כזה בחור טוב. מה בחורה רוצה משהו אחר יותר טוב מזה? אחותך טיפשה, אין לה טעם. אמרתי לו - אתה יודע מה? אני אצא איתו. אמר לי - את תצאי איתו? אמרתי - כן, אז מה? אחותי בסך הכל שבועיים יצאה איתו. אז לא היה, אז אני. ככה בחיי. אמרתי לו - אבל לא עכשיו. אני רוצה יותר מאוחר. להמשיך ללמוד ואחרי הלימודים נתחיל לצאת ולהכיר ונראה לאט אם יש מזל.

ש: כן.

ת: תאמין לי, תשעה חודשים, הוא התחיל כל פעם, אמרתי לו שאני יוצאת איתו אז היינו יותר רציניים אחד לשני. הוא ראה איך אני מתענה וכל היום בלי אוכל, זאת אומרת בירושלים אני לא מכירה אף אחד.

הוא אמר לי - תראי מה את רוצה אני אקנה לך את כל העולם, רק תגידי שאת רוצה לצאת איתי. ותוך חודשיים אני כבר נשואה לו והנה אני ... עשרים שנה מדברת.

ש: כן. נחמדה השתלשלות העניינים. מאוד מעניינת.

ת: כן, אבל כל הזמן רציתי ללמוד. כל הזמן חשבתי שזה לא פה, שאני חייבת לעשות משהו עם עצמי.

ש: תיכף אנחנו נגיע לקטע הזה של לימודים. יש לך עוד זמן קצת?

ת: כן.

ש: תראי, אני רוצה לשאול עוד על התקופה שהייתם בחב"ד. אני הבנתי שבחב"ד היו בעיות קצת עם הדתיים, נכון?

ת: כן. הם שם היו חרדים והדמשקאים האלה לא ידעו מה זה שבת.

ש: הדמשקאים?

ת: כן, אלה שגרו איתנו. אנחנו שומרי מסורת ולנו לא היתה שום בעיה. המשפחה שהכניסה את החבדניקים אלינו לבית

ש: רגע. הייתם אבל במעון עולים?

ת: מעון עולים של משרד הקליטה. המשפחות של הדמשקאים היו באות כל הזמן ביום שבת ברכבים שלהם ושם זה מקום איסור מוחלט שמישהו ייכנס באוטו. אז היו זורקים עלינו אבנים וכל מיני. כביכול אתם יהודים ואתם באים למשפחות האלה שגרות אצלנו, אתם באים עם רכבים? תשמרו על המסורת, תשמרו על הכבוד של המקום.

ש: תשמרו על השבת.

ת: אנחנו כן שמרנו. אין אצלנו להגיע ביום שבת לביקור. במוצאי שבת

ש: החלבים?

ת: החלבים. מי היה חלבי? רק המשפחה שלי. אמא שלי הלכה עם מטפחת כל הזמן. היא כיבדה את המקום והם נתנו לנו דברים שאף אחד לא קיבל, רק לנו. את אמא שלי מאוד העריכו בכל מקום שם. ההנהלה של משרד הקליטה רק לנו

ש: שגם הם היו מאנשי חב"ד?

ת: ... שהמנהל וכל

ש: הם היו גם כן דתיים?

ת: חרדים. הם גרו בשכונה של כפר חב"ד והם ניהלו את המקום מהמשרד הזה. אמא שלי תמיד הלכה לקנות את הדברים ... ממש את כל מה שצריך. שבת זה שבת. בפסח אף אחד לא היה מכניס אותם אליהם כי צריך לשטוף את כל הדברים. רק לנו היו בודקים שאנחנו באמת מאה אחוז. אלה הבעיות שהיו.

ש: אני לא שאלתי אותך קודם אבל גם בסוריה הייתם מסורתיים? שומרי מסורת?

ת: שומרים. הייתי שומרת

ש: אבא הלך לא עם כיפה על הראש?

ת: לא. בלי כיפה. אף אחד לא הלך שם עם כיפות שלא יגלו אותנו. אנחנו יהודים, זה הסמל שלנו. אפילו פה בארץ אבא שלי לא הלך עם כיפה.

ש: לא הלך עם כיפה?

ת: לא. פשוט ככה. זאת המנטליות שלנו. כל החיים שלנו ככה.

ש: כשהייתם בכפר חב"ד, רק המשפחה שלכם היתה חלבית? היו עוד כמה משפחות חלביות שם לא?

ת: רק אנחנו. היו אלה הקמישלים והדמשקאים ואחר כך הגיעו עוד דמשקאים וגרו איתנו במעון העולים.

אחר כך היו עוד עליות. דמשקאים באו וגרו אצלנו בתקופה שאנחנו היינו.

ש: אז כמה בסך הכל היו שם בכפר חב"ד?

ת: היו כמעט איזה מאה איש. כולם משפחת נוח.

ש: נוח?

ת: משפחת נוח, כן. האבא והסבא והדוד והאח והמשפחה והבן של האח

ש: מאיפה הם נוח אלה?

ת: דמשקאים. הגיעו בדיוק בתקופה שאנחנו באנו. או, אתם באתם

ש: אולי קוראים להם נואח?

ת: נוח. משפחת נוח.

ש: גם הם הגיעו באותה תקופה ארצה?

ת: באותה תקופה ארצה.

ש: הדמשקאים אני מבין היתה להם בעיה של

ת: בעיה שהם לא יודעים מה זאת שבת. עד היום.

ש: איך זה נגמר כל העניין?

ת: נגמר שאחרי שנה וחצי שגרנו שם

ש: גרתם שם שנה וחצי?

ת: כן. שנה וחצי גרנו בכפר חב"ד ויצאתי משם מאורסת, תאר לעצמך. הארוסים שלי לאחר תשעה

חודשים, התארסתי אחרי חודשיים, זה שנה. אני היחידה שעשיתי את האירוע שם.

ש: אבל אני מבין שמערכת היחסים הזו בין הדתיים, אנשי חב"ד

ת: מאוד לא נעימה. פשוט לא כיבדו אותם. לא ידעו מה זה ערך, לא ידעו איך ללכת ואת כל הדברים

האלה. זה מאוד חשוב. בן אדם צריך לכבד את המקום שהוא נמצא בו. אתה באיטליה, דבר איטליאנו,

תתנהג כמו איטליאנים. פה לא סוריה. בסוריה תעשה מה שאתה רוצה. אתה במקום כל כך מכובד, כל כך

אציל חשוב דתי ומכובד, אז לפחות תלך לפי ההנחיות.

ש: בסופו של דבר זה הסתדר? הדמשקאים הבינו ...

ת: קצת שמרו. תראה, האורחים פה ושם ככה הלכו, שמו את הרכבים יותר למטה. אבל לא שמרו. פשוט

הם ככה.

ש: כן. ושם הייתם במעון העולים הזה שנה וחצי?

ת: כן.

ש: מה ההורים, מה אנשים מבוגרים עשו שם שנה וחצי? מה כולם עשו שם שנה וחצי?

ת: אחלה כיף. עשו חיים שעד היום אומרים – חבל שלא נשארנו עוד.

- ש: מה זאת אומרת? מה, הם לא היו צריכים לעבוד?
- ת: לעבוד? אני אגיד לך. כל אחד יש לו כסף. אבא של אמא שלי כמוכן יש להם את הכסף שלו. איפה הוא שם אותו? שלח דרך אמריקה, דרך פה, דרך שם. כל אחד בא
- ש: רגע, זו נקודה מעניינת.
- ת: הסוכנות נתנה להם כסף.
- ש: אה, הסוכנות נתנה?
- ת: הסוכנות נתנה להם כסף לששה חודשים. עובדה שאני ביקשתי מאבא שלי, יום אחד אפילו רבתי איתו ואמרתי לו – אתה לוקח את הביטוח הלאומי שלי.
- ש: קיבלתם ביטוח לאומי?
- ת: אני זוכרת שהייתי מקבלת, בת 18. הוא אמר לי – אני לוקח את הביטוח? תצאי החוצה. מה זה צעק עלי. אמרתי לו תביא את הכסף, כי כל פעם שרציתי הוא אמר לי שאין כסף. ואני רוצה לקנות לי דברים ואני רוצה למצוא חבר והוא אומר לי שאין. הוא כזה שומר. אמרתי לו – ככה זה? בסדר. תביא את הביטוח הלאומי שלי. הוא אמר לי – אני לוקח? את יודעת אם לא אני ... אותך בת 18, לא יודעת מה, הפסדתי עליך כסף. לא הבנתי בדיוק מה הוא אומר באותו זמן. כאילו לא יודעת מה הסיפור שלו.
- ש: הבנתי. אז את אומרת שהאבא כבר דאג לפני שהוא הגיע ארצה לשלוח כסף למשפחה?
- ת: בטח.
- ש: את זה כולם עשו?
- ת: אף אחד לא מגיע עם כסף עם כל ...
- ש: זה ברור.
- ת: בטוח שעשו איזו מין פרוצדורה. כל האוצר שלהם, איפה עשו אותו? מה ... בדרך?
- ש: איך היו מעבירים?
- ת: את זה אני לא יודעת. ענין של כספים, אמרתי לך, אני אף פעם לא ידעתי איך אבא שלי הסתדר.
- ש: בכל אופן לדודים שלך בארצות הברית היה כסף שאבא שלח אליהם?
- ת: היו מסתדרים ביניהם. היו מעבירים דרך, מכניסים להם לחשבון. לא בעיה. זו הבעיה הכי קטנה. אבל אני זוכרת שנתנו לו משכורת לששה חודשים שיסתדר כביכול לעתיד
- ש: מהסוכנות?
- ת: מהסוכנות.
- ש: נתנו לו לכל המשפחה?
- ת: כן. אחר כך סידרו לו גם עבודה.
- ש: מי סידר לו?
- ת: כי הם לא ידעו את השפה. למה החזיקו אותם ששה חודשים? כדי שילמדו את השפה באולפן.
- ש: אה, היה גם אולפן שם?
- ת: בטח.
- ש: כולם היו מחוייבים ללמוד באולפן?

- ת: כולם חייבים ללמוד באולפן. מי שלא בא לאולפן לא מקבל כסף.
- ש: מה עם הילדים?
- ת: הילדים כולם למדו בבית הספר.
- ש: איפה?
- ת: האחיות הקטנות שלי למדו בבית הספר. האחיות הגדולות עבדו בבית האריזה, באריזה של תפוזים, שיהיו להם כמה גרושים לעצמם. בכפר חב"ד היו הרבה תפוזים, אז סידרו להם איזה מקום שתהיה להם משכורת.
- ש: אבל לגבי הילדים.
- ת: הבנים?
- ש: כן. הילדים הקטנים
- ת: היו לומדים בבית הספר של כפר חב"ד.
- ש: הם היו עם כיפות והכל?
- ת: כן.
- ש: ותיכון?
- ת: כולם למדו שם. אפילו האחיות שלי למדו בתיכון שם בכפר חב"ד.
- ש: מי יצא לעבודה?
- ת: רק אלה שאין להם תעודת, זאת אומרת שהם לא בלימודים. למשל האחיות שלי לא למדו בחיים שלהן אז הלכו לעבוד.
- ש: וההורים?
- ת: בבית.
- ש: מה היה לכם שם, דירה?
- ת: היו לנו שלושה חדרים. ... שלוש קומות. בנים, בנות וההורים. אנחנו משפחה של עשר נפשות.
- ש: כל משפחה קיבלה מספר חדרים?
- ת: קיבלה כמה שהיתה צריכה, כי בכל חדר היו רק שתי מיטות. וסלון וטלוויזיה.
- ש: היה?
- ת: טלוויזיה לא. אנחנו קנינו שם, הרי התחלנו לקבל זכויות. היתה לנו שם מכונה
- ש: זכויות של עולים?
- ת: כן. אמא שלי צריכה מכונת כביסה אז קנתה בחצי מחיר, ומקרר. קיבלנו בעצם את כל דברי החשמל.
- ש: קניתם?
- ת: קנינו, כן. בחצי מחיר הכל. כל אחד התחיל, בא לחגוג. מה שלא היה לו בחיים שלו, התחיל לחגוג ביום אחד.
- ש: בסדר, זה חצי ... של ההורים.
- ת: כן. איזה מקרר ואיזה מכונה ואיזה מיקסר בכלל. מיקסר מי היה חושב על ... על קנווד. היה ישר נכנס, ישר יוצא. גם אני קניתי דרך אגב. גם לי הגיע כי אני בת עולה, אז לא ... חלק מהדברים היו.

ש: אני עוד רוצה להבין נקודה אחת – הייתם שנה וחצי שם

ת: כן. אחר כך עברנו דירה ...

ש: את אומרת ששנה וחצי אבא לא עבד?

ת: לא, בטח שעבד. אחרי ששה חודשים אמרתי לך סידרו לו עבודה. אחד מהחברים של אבא שלי סידר

לו עבודה בתעשייה האווירית.

ש: בתור מה?

ת: צבעי או משהו כזה. אחר כך קיבל אלרגיות מהצבע ונהייה מתקן אופניים. משהו כזה ...

ש: אבל כשאת אומרת אירגנו לו, אז זה חברים. זה לא

ת: כן. חבר שלו, החברים שלנו

ש: לא דרך לשכת עבודה או משהו כזה?

ת: לא. חברים שלו

ש: מישהו מהסוכנות?

ת: לא. מישהו מהדמשקאים שהיו שכנים שלנו.

ש: ואיך הם הסתדרו עם האחרים? פחות או יותר.

ת: אני אגיד לך. חלק מהם היה להם מקצוע. לבחורים היתה תפירה והם התחילו ישר להתעניין ופתחו

חנויות. כולם ברחוב הרענן, כל הדמשקאים ... אותם

ש: איזה רחוב?

ת: הרענן, בלוינסקי בתל אביב. כולם נהיו, יש להם מקצוע טוב, היו תופרים, חייטים. הסתדרו צ'יק צ'ק.

ש: אז הם פתחו מה?

ת: תפירה. כולם תופרים עד היום הזה.

ש: ברחוב לוינסקי?

ת: כן. ברחוב הרענן 26, אפילו אני מכירה את המקום הזה.

ש: מה יש שם ברענן 26?

ת: תופרים. החייטים האלה שגרו איתנו, השכנים שלנו, עובדים שם. אני תורמת להם בגדים.

ש: איזו משפחה?

ת: חליפה. סלאמה. קוראים להם האוודאיה בערבית וסלאמה זה עכשיו השם המקורי שלהם פה בארץ.

ש: סלאמה זה השם שלהם?

ת: הם שכנים של אמא שלי. בדיוק שכנים של הבית של אמא שלי בנתניה, בבית עכשיו. ... סידרו להם

בתים אחד ליד השני בנתניה.

ש: מה בנתניה, החנויות?

ת: לא. עברו דירה. אחרי שנה וחצי נתנו להם דירות איפה? בנתניה. איפה הם קיבלו? אמא שלי והשכנים

שלה שהיו אלה שהיו איתנו בתורכיה, גם שכנים עד היום הזה.

ש: בתל נורדאו?

ת: לא. תל נורדאו סבתא שלי גרה. (הם גרים) בנתניה, ברחוב בן-צבי, שכונת טוברוק. ליד הבנינים החדשים האלה שכל העולים החדשים גרים שם.

ש: בדרום נתניה?

ת: כן. איפה שנאות שקד ושכונת דורה. יותר למטה הם קנו. ההורים שלי עד היום גרים שם.

ש: את מדברת על היום שפתחו את הענין הזה עם התפירה?

ת: החנויות? כן. ...

ש: הם פתחו בתל אביב?

ת: בתל אביב, בטח. ... שם, אבל כולם עכשיו נסעו וכל אחד גר במקום אחר.

ש: הבנתי. שנה וחצי אתם יושבים שם כולכם, ואחרי שנה וחצי מה קורה? אומרים לכם לעזוב? למה שנה וחצי הייתם שם?

ת: אני אגיד לך. כי אז הכינו לנו את הדירות.

ש: ידעתם שאתם אמורים לקבל דירות?

ת: בטח.

ש: ממי?

ת: כל הזמן באו מהסוכנות אלינו ואמרו לנו

ש: מהסוכנות או ממשרד

ת: מהסוכנות. ממש מהסוכנות היתה מישהי

ש: בשם?

ת: אסתר. עבדה במשרד הקליטה.

ש: אסתר מה?

ת: אסתר, אשה מבוגרת מאוד.

ש: רגע, כי את אמרת לי משרד הקליטה

ת: משרד הקליטה. היא באה אלינו כל הזמן לשאול מה חסר לנו, איפה אנחנו רוצים לגור, איפה המשפחות שלנו. דאגה לנו לכל הענינים האלה. אני חושבת שדוד גינדי היה מדי פעם מבקר אצל אבא שלי, אז אמר לו – תשמע, אני רוצה לגור בחולון. כי הוא שמע שמזג האויר בחולון יותר טוב, שם אין ים ואין לחות. והמצב הבריאותי שלו, הוא חולה אסטמה, רגיש מאוד למזג האויר. וגם האחיות שלו גרות ליד בחולון. אז אמר לו – בחולון, תשכח מזה, זה יקר מאוד, לא יתנו לכם שם. מה שכן, יש דירות בנתניה ויש דירות באזור ויש דירות בכל מיני מקומות, רמלה, לוד. למשל ההורים שלי, יש לנו משפחה בנתניה, המשפחה של אמא שלי. אמא שלי חיפשה את אמא שלה, אז היא אומרת לה – מצדי עוד יותר טוב, אני רוצה את נתניה. את אמא שלי לא ראיתי עשרים שנה, אני רוצה להיות לידה. אז אבא שלי הלך לראות את הדירה וראה שבאמת זו דירה עם שני כיווני אויר ומרווחת באבן-גבירול, ממש טובה. הוא בירר בדיוק אם יתנו לשכן השני, הדמשקאי, להיות שכן שלו, אז הוא אמר – למה לא? אנחנו ... לנו ביחד ונישאר פה. מה חסר? אם לא נותנים בחולון אז נישאר פה. החליטו צ'יק צ'ק. נתנו לנו את הדירות, הלכו וקנו ריהוט,

סידרו את הבתים והתחילו להעביר דברים. יומיים לפני החתונה שלי הגעתי לבית הזה ואחר כך התחתנתי. כלומר לזמן קצר ממש.

ש: ככה כולם אירגנו להם דירות?

ת: אירגנו להם ממש. רובם, למשל הרווקים, הבחורים שהיו איתנו, היו להם זכויות, אז נתנו להם חדרים בנפרד לגור במעון בת ים בקרית שרת. רק להורים המבוגרים דאגו לדירות. כל בחור מעל עשרים יש לו כבר, יכול ללכת איפה שהוא רוצה. יש לו כבר בית משלו איפה שהוא רוצה. המבוגרים יש להם בתים.

ש: כולם הסתדרו באזור המרכז? איפה שהם רצו?

ת: אני חושבת שלא בדיוק איפה שהם רצו. לפעמים איפה שהם רצו היה קשה להשיג, כי הדירות היו מוכנות כבר. היו דירות שם בנתניה. אני עד היום הזה אני רואה אותם כאילו ישראל מכינה את הבתים לעולים שיוצאים לדרך. והנה עובדה, כל השכונה הזאת עולים חדשים. עשרה בנינים, בכל בנין אתה רואה אותם, כולם דמשקאים וחלבים. כמו השכונות של סוריה. קרוב, כמו שאומרים. כל הקהילה הסורית

ש: איפה כל זה היה?

ת: כולם בנתניה.

ש: באותה שכונה?

ת: באותה שכונה, אחד ליד השני, ליד השלישי, למעלה, למטה

ש: טוברוק?

ת: כולם בטוברוק. כל השכנים של אמא סגורים. אני אומרת לה – אמא, אני מקנאה בך, אין לי עם מי לדבר. איזה כיף שאתה מכיר מישהו שאתה מכיר אותו מסוריה, שוב להיות שכן שלו. זה כל הכיף.

ש: אני מבין שאחרי שנה וחצי התפזרו כולם.

ת: כולם. כל אחד לקח את הדרך שלו ויצאו ...

ש: אחרי שהקבוצה הגדולה שלכם, מאה איש כמעט שהייתם, עזבה את

ת: לא. אנחנו עזבנו לפניהם. חלק נשארו כי הם באו אחרינו. עד שסידרו לכל אחד בזמן שלו. למשל אנחנו והשכנים שלנו באנו בזמן, אז נתנו לנו בזמן, ביחד.

ש: אחרים הגיעו עוד קבוצות מסוריה לכפר חב"ד?

ת: כן. אני לא מזמן שמעתי שמשפחת גינדי בעצמה, עד היום הזה, גרה שם. משפחת גינדי דתיים ואחת מהם היא רוצה עכשיו לבוא ללמוד כאן. ... בטח שמעת.

ש: לא, לא שמעתי.

ת: לא שמעת. כן, היא התקשרה אלי לא מזמן. הרי אבא שלה מכיר את אבא שלי דרך הבריחה והתחלתי כבר, איך העולם כולו גשר צר מאוד.

ש: כפר קטן.

ת: כפר קטן ותרעה מאיפה מגיעים ... תבל. היא שואלת – שמעתי שאת לומדת ... איך להגיע לשם? אמרתי לה – בואי כך וכך. ואני זוכרת אותה ככה, ילדות קטנות, והנה היום היא רוצה לעשות ... אז היא אומרת לי – גם אני. אמרתי לה - סחתיין, לבריאות, תבואי.

ש: יש לי עוד כמה שאלות. את אומרת שאת התחלת ללמוד באוניברסיטה בירושלים?

ת: כן. במכינה.

ש: מי שמימן לך את כל הלימודים ואת כל ההוצאות

ת: הסוכנות. היא דאגה לנו עד הסוף. רק תלמדו ואנחנו נתמוך בכם.

ש: היית שם בודדה, לא?

ת: היינו שם שלוש בנות.

ש: שלוש בנות חלביות?

ת: לא. רק אני חלבית. השאר דמשקאיות. ואחד הבחור שבאתי איתו ועליתי ארצה. הדמשקאי השכן שלי.

הוא גם למד, רצה ללמוד רפואה, חבל שהוא לא המשיך בדרך שלו. היום הוא חייט בדיוק איפה שאמרתי

לך, ברענן.

ש: מי זה?

ת: יהודה סלאמה. הוא חייט, הוא ואח שלו.

ש: החברה שפתחו את המתפרה?

ת: המתפרה, כן.

ש: ארגון יוצאי חלב בארץ, מנחם ידיד, גינדי, חביב קצב, כל אלה עזרו לכם גם כן? כי את בהתחלה

סיפרת לי ...

ת: לי הם עזרו. לשאר אני לא יודעת. הדמשקאים שייכים לדמשקאים. לי הם עזרו ... החלבים. רק אני

הייתי חלבית.

ש: מה נתנו לך?

ת: אמרתי לך, תמיד נתנו לי כסף שאני אלמד ומנחם ידיד – קחי תקני לך ספרים, ודוד גינדי – או.קיי,

תסדר לי שאני אלמד, כל חודש מאתיים שקל. אני זוכרת ...

ש: שכר לימוד מהסוכנות.

ת: מהסוכנות. ואיך קיבלו אותי לאוניברסיטה על חשבון הסוכנות? חביב קצב הוא סידר לי את הכל ...

ש: חביב קצב שעבד במשרד הקליטה?

ת: כן. הוא אמר לי – רק תלמדי ואל תדאגי. אפילו מילונים היה מביא לי. הכל. עד היום יש לי את

המילון. עשרים שנה. אני היום חזרתי אליו.

ש: יפה. עוד כמה שאלות ובזה נסיים. אני מבין שאחרי שהתחנת היית עקרת בית?

ת: הייתי עקרת בית, נולדו לי שתי בנות ואחר כך הייתי כבר בת 24 ונולד לי עוד בן. אחר כך אמרתי מה

יהיה איתי? מתי אני אלמד? מתי אני אתחיל כבר לעשות משהו עם החיים שלי? כל הזמן ילדים, מה יהיה

הסוף? אז התחלתי ללמוד פה ושם

ש: הבעל לא הסכים?

ת: בעלי אמר לי – איך...? פשוט הילדים פה קטנים וצריך מטפלת והמצב שלי לא כל כך, אז קשה לי

מאוד להביא בייביסיטרים לנסיעות, ומה תתחילי אחרי שנים שכבר יצאת מזה? אמרתי לו – אף פעם לא

מאוחר וזה הרצון שלי. אפילו אני בת שמונים אני רוצה ללמוד.

ש: אני אשאל אותך שאלה קצת עדינה – בטלפון מהבית שלך לא היית כל כך מעוניינת לדבר באופן חפשי. את אמרת לי שם אפילו מילה "פרימיטיביים". מה בדיוק? את מוכנה להתייחס לזה?

ת: פרימיטיביים שזה לא ישראלים. לא משנה שבחורה תצא עם בחור, תשב איתו בבית קפה, תדבר. אין סיבה לחשוך בה. כביכול המנהג שזה לא מקובל אצלם. עדין יש להם את הפרימיטיביות של סוריה. סוריה זה לא ישראל ומה שלא, ישארו עשרים שנה, שלושים שנה בארץ, ישארו עם הפרימיטיביות של סוריה, שאחד אוי ואבוי אם יצא

ש: עם המנהגים. עם המסורת.

ת: מנהגים שאוי ואבוי שבחור, אפילו שהוא יהודי והיא יהודיה, תצא איתו מחוץ לבית, ישב איתה באיזה מקום, זה לא מקובל אצלנו. אז זה נקרא פרימיטיביות. צריכים להבין מדוע ומה מו ש: ככה זה נהוג אצל כל הסורים?

ת: כמעט. 99 אחוז, כולם. אפילו דמשקאים אף אחד לא מוכן שתצא אשתו עם איזה מישהו, אפילו זו מטרה טובה. מה פתאום. מישהו ישמע אותם, יראה אותם, מה קרה? מה פתאום היא יוצאת איתו? מה פתאום? כל אחד יתחיל לחשוב משהו אחר. זה נקרא פרימיטיביות. אני בתור ישראלית אני שומעת כל כך הרבה ישראליות יוצאות ומדברות בקשר לעבודה, אז מה קרה? אף אחד לא אוכל את השני.

ש: אני מבין שכל הדור הקודם

ת: פרימיטיביים. אפילו ישארו באמריקה, איפה שילכו הסורים, הם פרימיטיביים. יש להם ראש ערבי, בקיצור.

ש: הם הביאו איתם נהגים מארצות ערב.

ת: אבל ישראלי לא יחשוב ככה, אף פעם.

ש: תגידי לי בבקשה, אחרי כמה שנים הגעת למסקנה שהנה את יוצאת והולכת ללמוד שוב פעם? רק בקורס הזה כאן בתלפיות?

ת: לפני עשר שנים אני פגשתי את דוד בכור. לפני עשר שנים ... המפקח על הוראת הערבית. פגשתי אותו ש: מה זאת אומרת פגשתי אותו? הלכתי אליו?

ת: אני אגיד לך. לפני כן אני הלכתי לאוניברסיטה הפתוחה. רציתי ללמוד דרך שאני אחזק את השפה העברית שלי. שמעתי באוניברסיטה הפתוחה נותנים קורסים הביתה בלי לצאת מהבית. שלחתי אליהם דרך הדואר את המטלות ושלחו לי את החומר. אמרתי – מה אכפת לי? או קיי. אחד ועוד אחד זה שניים. אני אלמד עד שאני אקבל תואר. ככה התחלתי.

ש: עשית תואר אקדמי?

ת: לא תואר. לא המשכתי. למדתי כמה קורסים.

ש: אבל לקראת תואר אקדמי?

ת: כן. רציתי. אז מה היה? באמת התחלתי להצליח בכל המבחנים. קיבלתי 92 ועד היום הזה מלפני עשר שנים אני שומרת אותם. אני אמרתי שאולי יבוא היום שלהם. המרצה שם שפגש אותי באוניברסיטה הפתוחה אמר לי – את חייבת לקום ולעשות משהו בחיים שלך. חבל שאת מתבזבזת. שאלתי אותו איך אני

יכולה להתקדם, אז הוא אמר לי – לכי לסמינר לוינסקי.

[סוף הראיון]